

Knjiga 8.

Življenje in svet

11. šte.

Ljubljana 12. septembra 1930.

Leto 4.

E. JUSTIN: Studija (lesorez)

Dr. H. Lahmann

== Smotrena prehrana ==

Na vprašanje o pravilni prehrani ni mogoče absolutno odgovoriti, ker igra v tem pogledu mogočno vlogo preveč činiteljev. Velja pa opozoriti na dejstvo, da je treba pri normiranju prehrane jemati v ozir zemljepisno lego in telesno delo človeka. Vsa opazovanja pa kažejo, da je za naše razmere najprimernejša mešana hrana, ki se zdi najsmotrenejša. S tem pa še ni rečeno, da nima zdravnik pravice v izvestnih okoliščinah predpisati nekoliko bolj enostranske hrane, na primer vegetarične.

Kvalitativna sestava vsakdanje hrane ni neobhodno potrebna; kajti izkušnja uči, da lahko dobimo za delj ali manj časa to ali drugo nadomestilo za eno ali drugo vrsto hrane. Stari predsodek, da je našemu telesu vsak dan potreben neki določen kvantum beljakovin, ne drži več tako kakor nekoč, kajti prišli smo do spoznanja, da to količino beljakovin za naše zdravje lahko brez škode skrbimo. Težko je, kakor rečeno, postaviti obče veljavna pravila za splošno prehrano. In lahko tudi rečemo, da se v bistvu greši v treh ozirih:

Poraba beljakovin je, kakor kažejo nekatere južne dežele v Srednji Evropi, odločno prevelika. Tudi soli zaužijamo nedvomno več nego je treba, da ostane mo zdravi. In tretjič: pripravljanje jedi v kuhinji često uniči važne sestavine, ki bi bile našemu telesu v velik prid.

Povsod čujemo razpravljati o vitaminih, redilni soli, o sirovi hrani. In mnogo jih je, ki menijo, da bodo z zauživanjem sirovih korenin in sočivja popravili svoje od bolezni načeto zdravje. Lahko bi celo trdili, da svet pleše v nekakšni vitaminski vrtoglavi.

Kaj pa je prav za prav poglavitna stvar pri smotreni prehrani? Že sredi osemdesetih let minulega stoletja je opozoril dr. Heinrich Lahmann na podlagi mnogih opazovanj na dejstvo, da na kuhinjski soli revna in na rudninskih so-leh bogata prehrana, ki se ogiba velikih količin beljakovin, najbolj ustreza našim potrebam in da je takšno hrano smatrati za najsmotrenejšo.

Predstavimo si n. pr. da rabi 8 gramov kuhinjske soli v našem telesu cel liter vode, da se raztopi in obdrži v tem stanju. Velike količine soli, ki jih prideva jedem in zauživa kulturni človek, se ne

dado dovolj izprati iz telesa. Posledica tega je zadrževanje vode, zvedeneli soki v telesu in tkaničevju. Dr. Heinrich Lahmann je ugotovil, da je takšno stanje nezdravo. Označil ga je za dizemijo, zvedenevanje krvi in ga je smatral za poglavitni vzrok vseh bolezni.

Vsakdo ve, da se vodeni kompot hitro izpridi, medtem ko se marmelada dobro in dolgo drži. Isto bi lahko povedali o vseh žolicah. Prav takšno je razmerje naplavljenega organizma v nasprotju s suhim, izsušenim telesom, ki je v odprtem boju z mikrobi, povzročitelji raznih bolezni. Po vodi oškodovani organizem ni tako odporen kakor zahteva narava. Dologetne skušnje so pokazale, da izvirajo mnoge bolezni konstitucije, n. pr. putika, revmatizem, migrena, mnoge motnje notranjih sekrecijskih organov, da celo mnogo nervoznih bolezni iz napačne prehrane in da se dado odpraviti s pametnim načinom življenja, ki jih ali popolnoma odstrani, ali pa vsaj znatno omili.

Vsak dan se primeri, da dobimo bolnika, ki je tolsto napihnjen, ki ima kratko sapo in toži o močnem krvnem tlaku. V nekaj dneh se v pravilni zdravniški oskrbi naravnost prerodi. Kaj ga je privedlo do tega? Zaužival je na kuhinjski soli revno hrano. Posledice so se pokazale v tem, da je njegovo telo jelo odvajati ogromne količine vode, ki so se prej nabirale v njem. Krvni tlak se je zmanjšal, srce ne rabi več velikih količin tekočine, ki jih je prej moralo gnati skozi telo in zato lažje vrši svoje delo. Obtok, ki se je poprej vršil z ovirami in težko, je postal prožnejši, koža je bolj napeta in trdna in tudi boljše prekrvljena. Zaradi razredčenih sokov je trpela preosnova, nabirala se je nepotrebna toščica, ki je le obremenjevala bolnika. Vrhu tega so še nastale škodljive tvorbe, izvirajoče iz preosnove, ki so ovirale normalni potek življenja.

Kaj pomeni v jedru pametni način življenja? Sem ne spada samo dieta, ki je temelj našega zdravja, marveč tudi pravilna obleka, svež zrak in še mnogo drugega. Vse te stare zahteve so postale dandanes že splošna dobrina. Predvsem so poleg prehrane važne dnevne zračne kopeli. Zaradi kože vezemo z njimi lahke proste vaje. Naša koža se na ta način močno prekrvavi in postane odporna za

trud, ki jo čaka. Lažje izločuje strupene snovi, ki nastajajo v našem organizmu in se navzamemo potrebne odporne sile. Zračne kopeli krepijo tudi ožilje. Pretakanje krvi je pospešeno in povišani krvni tlak upada. Tudi zmerno solnčenje telesa učinkuje zelo oživljajoče. Da je treba spati pri odprtih oknih, se je že dovolj govorilo in pisalo.

Kako pa biti sestavljena in pripravljena naša hrana? Najvažnejše bo pač to, da se izogibamo sleherne enostranosti. Izključno sirova hrana, čisto vegetarijanstvo, čisto suha hrana so pač potrebne za lečenje gotovih bolezni. Kdor pa se trajno drži te ali one brez potrebnih vzrokov, lahko zapade istemu zlu kakor drugi, ki grešijo proti splošnim pravilom prehranjevanja. Hrana, ki jo Lahmannova izkustva že skozi 40 let predpisujejo bolnikom, se v glavnem drži naslednjih načel:

Poraba soli je omejena na najmanjšo mero in znaša na osebo največ 5 do 8 gr dnevno. Prav tako se omejuje ta hrana v mesu, ki ga zauživajo bolniki ponajveč 80 do 100 gramov na dan, in to največ ribjega. Tudi močnatih jedi ne pozna Lahmannova dieta, pač pa močno priporoča zauživanje sočivja vseh vrst, salat, mleka in mlečnih izdelkov, jajc (približno tucat na teden, od teh jih odpade sedem na pecivo in slaščice).

Važno je posebno to, da se zelenjava pri kuhanju ne kuha in da se ne odliha voda, v kateri se je takšna jed skuhala. S tem načinom se najvažnejše rudninske soli razkrojijo in uničijo. Zelenjavo naj bi kuhali v lastnem soku, v dvojnem loncu in tam bi se morala samo pariti. Edinole na ta način bi zelenjava obdržala svojo okusnost. Salate se ne smejo nikoli začinjati s kisom, pač pa jih je treba pripraviti z oljem in citronovim sokom, s sladko ali kislo smetano. Tudi kruh mora biti umešen in spečen po posebnih načelih. Najboljše vrste so tiste, kjer ne gre nič od zrna v izgubo, torej kjer je semlata moka z otrobi vred. Taksen kruh je najbolj redilen in zdrav. S pijačami se ne smemo zalivati. Če smo posebno žejni, si preskrbimo malo mlečne kave, kakava, sladkega ali kislega mleka.

Važno je nadalje, da se ogibamo prevelike mere hrane, kajti skušnjava uči, da ne potrebujemo mnogo, ampak malo in tisto moramo dobro prežvečiti in pomešati s slino. Kako naj bodo sestavljeni dnevni obroki naše prehrane, nas pouči ta pregled:

Zjutraj rano: čaša pijače, 15 gr masla, dve rezini kruha, sadje ali kompot.

Drugi zajtrk: Sadje in skuta s kruhom, zmerno merico sladkega ali kislega mleka.

Obed: Dvakrat tedensko krožnik goste juhe, sicer predjed v podobi sirove hrane, lahka jajčna jed, približno 75 gr mesa ali ribe, poleg tega žlico sočivja, žlico krompirja, salate, sadja, kompota, včasih še kosček slaščic.

Popoldne: Kozarec pijače, masla, prepečenca ali sadja.

Zvečer: Dva- do trikrat tedensko 75 gr mesa, drugače sočivje ali sirova hrana ali jajčna jed, sir, sadje, orehi, za žejo pa mleko ali čaša lahkega piva ali vina.

Prepovedani bi morali biti vsi prekaženi izdelki, meso in ribe, vseh vrst »klobase«, oster sir, kis in kocke za juho.

Dovoljene so vse vrste presnega mesa in rib, sveže sočivje vseh vrst, sadje, orehi, mandlji, citrone, rozine, sladko in kislo mleko, smetana, jogurt, neslano maslo, riž, sladkor, med in slična neškodljiva sredstva.

Mednarodno polarno leto

Na nedavnem zborovanju Mednarodnega geofizikalnega združenja v Stockholmu je poročal ravnatelj Meteorological Officea iz Londona o pripravi za mednarodno polarno leto 1932/33. V letih 1882/83 so razni kulturni narodi v tesni mreži vremenoslovnih polarnih postaj zbrali toliko bogatega materiala, da jih je v tem jedva mogoče prekositi. Vse meteorološke postaje, ki so bile kdaj ustanovljene, bodo zdaj zopet zasedene. Bavile pa se ne bodo več s posameznimi drobnimi problemi, marveč z velikimi obćimi vprašanji, ki zanimajo sodobno vremenoslovje. Povsod se bodo uvedla enakočasna merjenja, ki bodo podlaga za sinoptične karte. To bo veljalo za zemski magnetizem prav tako kakor za severni sij. V meteorologiji je najvažnejši problem vprašanje vstopa in izstopa polarnega zraka in temu vprašanju bo treba posvetiti največjo pozornost. Vremenoslovna Unija bo delala na to, da se zasede kakih dvajset postaj, od katerih bo imela vsaka tri do štiri opazovalce, ki bodo delali s pomočjo norveških kitolovcev v ozemlju južnega tečaja. Tako bi utegnili prinesiti petdesetletnica mednarodnega polarnega leta ogromen znanstveni material, s katerim se bo lahko okoristilo vesolino človeštvo.

Dr. A. T.

„Meksikajnarjev“ dnevnik

**Priobčevalteljev uvod — Vožnja v Mehiko — Prvi vtisi
— Boj pri Sv. Andreju — Pohod v Oaxaco — Prijetna
prigoda**

V času, ko so Mohorjani in drugi Slovenci dobili in čitali v »Slovenskih večernicah« (1865) »Spomine starega Slovenca« avstrijskega in francoskega vojščaka Andreja Pajka, podane v Jurčičevi umetniški obliki, so mnogi naši fantje doživljali tam opisanim podobne zgoode in nezgode daleč od domovine — v nemirni Mehiki.

V republiki Mehiki so se dolgo borili za vladno liberalni republikanci in katoliški monarhisti. L. 1861 pa so Francozi, katerim obubožana Mehika ni hotela plačati nekih državnih dolgov, poslali v Ameriko vojsko, s katero so v tej državi vzpostavili monarhijo. Nadvojvoda Maksimilijan, brat avstrijskega cesarja Franca Jožefa, se je dal od francoskega cesarja Napoleona III. po daljšem oklevanju pregovoriti, da se je odpovedal vsem svojim pravici v Avstriji, ter je v svojem gradu Miramaru pri Trstu 10. aprila 1864 prevzel iz rok mehikanske deputacije mehikansko cesarsko krono. Ko je v Rimu dobil papeški blagoslov, je odrinil v svoje prekomorsko cesarstvo. 12. junija 1864 je praznoval slovesen vohod v glavno mesto Mexico.

Francoska vojska novega vladarja v bojih z republikanci ni mogla dovolj izdatno podpirati. Na njegovo prošnjo je zato avstrijski cesar dovolil svojemu bratu nabrati do 19. januarja 1865 v Avstriji 6000 prostovoljcev. Ti so se od poletja 1864 dalje začeli zbirati v Ljubljani; njih vojašnica je bila nekdanja cukrarna, okrašena z rdeče-belo-zeleno zastavo in napisom »Mexico«. Proti koncu leta so začeli »meksikajnarje«, kakor so Slovenci imenovali te prostovoljce, v večjih partijah odhajati proti Trstu. Vsakokrat se je od njih na postaji poslovil ljubljanski župan dr. E. H. Costa s tremi odborniki. Bleiweisove »Novice« so o »meksikajnarjih« često poročale. Prinašale so tudi dopise slovenskega udeleženca te ekspedicije podstotnika Franceta Kastelca, ki je v njih opisoval deželo, življenje in boje v Mehiki ter omenjal zlasti one slovenske prostovoljce, ki so se posebej odlikovali v praskah z mehikanskimi republikanci.

Na ponovno prošnjo svojega brata je avstrijski cesar 1866 zopet dovolil nabirati za Maksimilijanovo armado. Kdor se je vdinjal, je dobil takoj izplačanih 10 goldinarjev, ostalo aro pa je prejel pred odhodom. Razen kruha in menaže so dobivali tudi dobro dnevno plačo. A večina prostovoljcev te druge nabire se ni smela v Trstu vkrcati, ker Zedinjene države ameriške niso dovolile Avstriji, da bi z vojniki podpirala nepostavnega vladarja v Mehiki, katero so smatrale za republiko.

Meseca marca 1867 je Napoleon III. odpoklical svoje vojake. Cesar Maksimilijan se je bil že prej z majhnim številom svojih zvestih pristašev zatekel v trdnjavo Queretaro. Tu so ga republikanci potem ujeli, ga po vojnem pravu obsodili na smrt ter dne 19. junija 1867 ustrelili. (Njegova žena cesarica Šarlota, belgijska princesa, ki je zaman iskala pomoči zanj v Parizu, Bruslju, na Dunaju in pri papežu v Rimu, je bila že v jeseni 1866 zblaznela; umrla je na nekem gradu v Belgiji šele 1925.)

Izmed avstrijskih »meksikajnarjev« se jih je do srede aprila 1867 vrnilo domov 1151. »Al kakošni so ti reveži!« je vzkliknil tedaj Bleiweis v »Novicah«, v katerih je potem 3. julija 1867 zaključil svoje poročanje o tej mehikanski pustolovščini z besedami: »Strašen konec mehikanskega cesarstva je to: cesar ustreljen, cesarica nora!«¹⁾

Spomin na »meksikajnarje« je ohranila slovenska narodna pesem, koje prvo kitico je objavil v svoji zbirki Strekelj (IV. str. 215 pod števil. 19) in ki se v celoti glasi:

Mi smo fajn ljudje
Meksikajnarji,
hoč' mo se vojsk'vat'
tam u Meksiki.

Cesar Maksimil'ján,
on edin' je 'zbran,
za cesarja
v Meksiko poslan.

1) Po »Opombah« dr. Ivana Prijatelja v IV. zvezku Jurčičevih Zbranih spisov, str. 427—431.

Tam je čist' drug svet,
hoče nas imet' —
Bog daj dolgo nam
na svet' živet'!

(Pel 1913/14 Fran Berlec v Kandiji.)

Motiv »meksikajnarja« je uporabljen tudi v naši umetni književnosti.

Josip Jurčič je v humoristični povesti »Božidar Tirtelj«, priobčeni prvič v »Slovenskem Glasniku« 1867, ponatisnjeni sedaj v Prijateljevi izdaji njegovih Zbranih spisov (IV. zvezek), prikazal trdoglavega mestnega študenta, ki se tako zateleba v kmetiško lepoto, da v svoji

Cesar Maksimilijan

zaljubljenosti zapravi dediščino za nakup kmetije, katera se mu prav tako ponesreči kakor poskus ženitve — nakar se vpiše med »meksikajnarje« in se odpravi v Mehiko iskat sreče.

Dr. Ivan Tavčar pa nam je v noveli »Soror Pia« (»Zvon«) 1879; Zbrani spisi II. zvezek) predstavil ubožnega častnika Ivana M., ki vstopi v Maksimilijanovo vojsko, da bi si v bogati Ameriki pridobil bogastva; ko se po dolgem jetništvu

²⁾ Z »Meksikajnarji« je novela v zvezi tudi po tem, da je pisatelj pod nuno Pio imel v mislih nezakonsko hčer cesarja Maksimilijana in tržaške krasotice Munitelove, kakor se čita v Prijateljevih »Opombah« II. zvezku Tavčarjevih Zbranih spisov.

³⁾ O Mehiki in Mehikaneh je naša revija pisala letos v 17. in 18. številki 7. knjige.

nenadoma vrne v domovino, najde svojo zaročenko Ano K. kot nuno²⁾: v veri, da ji je zaročenca v Mehiki pobrala smrt, se je bila odpovedala svetu in stopila v samostan.

A ne Jurčič ne Tavčar — naravno — ne pripovedujeta prigod svojih študiranih »meksikajnarjev«; po Mehiki svojih junakov ne spremljata.

Čitatelje »Življenja in sveta«³⁾ utegnejo zanimati stisnjeni zapiski enega izmed naših preprostih »meksikajnarjev«, na kraju podpisanega jetniškega paznika Ivana Zapotnika, o katerem pa nisem mogel zvedeti nikakih življenjskih podatkov. V nemškem jeziku napisani njegov »Mehikanski dnevnik«, obsegajoč 6½ pol, ki ga hrani gospod Jaške, trgovec in sodavičar v Železnikih, podajam v prevodu s svojimi opombami v oglatih oklepajih.

* * *

Mehikanski dnevnik.

Priporočil sem se Bogu in se 17. decembra 1864 vkrca na angleški parnik »Indiana«. Še isti dan smo odrinili iz Trsta: brez mornarjev nas je bilo 300 Avstrijcev vseh vrst orožja.

21. decembra smo pluli mimo Napolitanskih otokov in skozi morsko ožino [= Messinska ožina in Sicilija z Liparskimi otoki?], 29. decembra smo brez posebnih znamenitosti prispeli do Gibraltarja. Na tem otoku [= polotoku] živijo črnci [?], najznamenitejša pa je na njem gorla [?] z 800 težkimi kanoni utrjena gora za mestom.

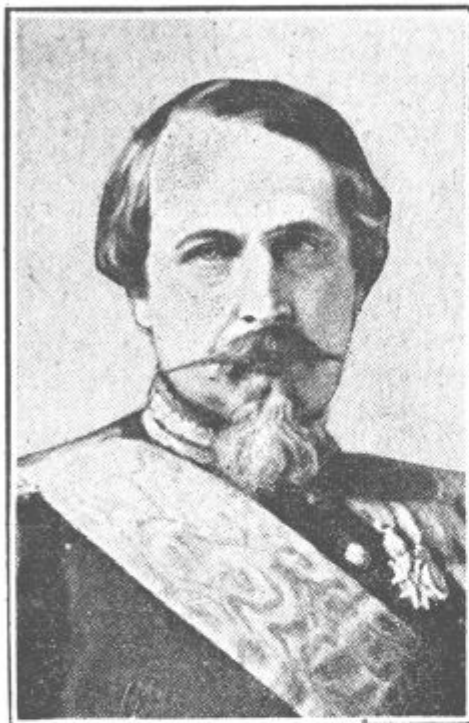
30. decembra smo odjadrali z Gibraltarja in mimo afriških otokov prišli s Sredozemskega morja na Veliki ocean. Tu smo doživeli prvi vihar, ki je razsajal štiri dni in štiri noči; tudi nam je umrl en mož: podarili smo ga morskemu volku.

8. januarja 1865 smo dospeli do otoka Martinique. Izkrkali smo se in prenočili v neki pol ure oddaljeni trdnjavi, v kateri smo našli francosko posadko. Mesto leži nizko ob morju in trpi pomanjkanje sladke vode. Obiskal sem cerkev St. Louis, ki mi je jako ugajala zaradi kiparskih del in mnogih vrst marmorja.

9. januarja smo odpluli. Ne da bi se bilo na vožnji kaj posebnega dogodilo, smo 2. februarja prišli v [mehikansko pristanišče] Vera Cruz. Še isti dan smo se izkrkali in se nastanili v neki stari cerkvi. Po vseh trgih in ulicah smo videli zapilote, t. j. jastrebe-mrhovinarje, ki so se povsem dobrodušno sprehajali

in se ukvarjali z mrhovino, ki je je bilo povsod dosti. Iz obupa nismo vedeli, kaj naj bi storili; neki grof Carmy je skočil v morje in naredil konec svojemu trpljenju.

10. januarja je prišel ukaz, da moramo odriniti iz mesta Vera Cruz in marširati

Napoleon III

v notranjost dežele. Tako smo se z vlakom odpeljali do Cabarona, od tu pa smo v dveh pohodih prišli do Cordove. Potem smo počivali.

Hotel sem se znebiti uši, ki sem se jih bil nalezal na ladji, in sem se šel kopat. Pri tem pa mi je solnce ožgalo ves hrbet.

Drugi dan na vse zgodaj pa je bilo treba oprtati tornister: vsak mož se je moral otovoriti s sekirami, lopatami, krampi, šatorkami, monturo, municijo povrh svoje vojaške opreme. Potem je prišlo povelje: Naprej, lovci! Ta dan je bil prvi, o katerem moram reči, da je bil zame vroč, — ker me je pekel hrbet.

Boj pri Sv. Andreju

Ko smo prišli v Orizabo, sem moral na ekspedicijo v Jalapo in tako sem takoj imel priliko, zadeti na sovražnike — los chinacos [to je bila psovka za proticesarske čete]. Spazili so bili naše krdelce —

bilo nas je 50 mož, a po kratkem odporu so se morali umakniti. Od našega oddelka so padli trije in dva sta bila ranjena. Sovražnik pa je po boju pogrešal 18 mrtvih in 73 ujetnikov, med katerimi je bilo več ranjencev. Pustil nam je tudi provianta, mul in konj — jahancev toliko, da smo vsi Avstrijci postali konjeniki. Tigri [= jaguarji], hijene [?] in jastrebi-mrhovinarji so se za prvo hrano morali zahvaliti nam. Iztikali smo še dalje do Papantle, Sacapastle itd. ter smo se 9. maja vrnili v Orizabo.

Pohod v Oaxaco

17. maja sta odrinili naša 16. in 15. kompanija iz Orizabe in sta 9. junija prišli v Oaxaco. Že smo imeli skoraj vso pot za seboj, ko nas je ponoči napadlo v Decomobaci okoli 2000 sovražnih konjenikov. Razvrstili smo se v četverkotnik in začeli živahno streljati. Tako smo pričakali jutro, ko se je sovražnik zopet poizgubil v gorovju. Zasledoval nas je do Etle in San Francisca, zaostale ranjence naše in mrtve pa je sežigal. Ko smo prišli v Oaxaco, smo nabrali domačinov, jih izvežbali in napravili 3 bataljone lovcev; za poveljnika jim je bil imenovan domačin po imenu Ortlega. Tudi smo si ogledali v vasi Conodadi pri Oaxaci slavno drevo, ki je tako debelo, da ga je težko objelo nas 33 lovcev.

Prijetna prigoda

11. julija sem šel v neko pulquerijo, t. j. krčmo, v kateri se toči v Mehiki splošno razširjena opojna pijača iz soka ameriške aloe [Agave americana], in sem se v njej zamudil do pol osmih zvečer. Potem sem šel v neko privatno hišo k neki severno-ameriški družini v Gaggio San Augustini, kjer sem ostal do osmih. Ko sem se vračal domov, sta me napadla dva s sabljami oborožena moža, ki pa svojih morilnih inštrumentov nista znala tako ročno sukati kot jaz svoj jatagan [= nož], kajti v treh minutah je že bila žrtev na tleh: razčesnil sem mu bil glavo od temena do čeljusti. Bil je brat neke meni znane osebe z imenom Amanula — glavar ali capitaño Don Panco de Boca, ki se ga je vse balo.

(Konec prihodnjč)

Orjaški kolovrat

ob Hudsonu

Na velikanskem, blizu 200 m visokem kolovratu ob reki Hudson pri New Yorku predejo jekleno nit, ki bi v vsej svoji dolžini več ko štirikrat objela ekvator. To so žice za nosilne kable novega Hudsonskega mostu, ki bo pri Fort Washingtonu združil gornji del New Yorka z New Jerseyem pri Fort Leeju. Most imenujejo tudi »most 60 milijonov dolarjev«, zakaj na toliko je

kaj lahko zidali neposredno na obrežju no skalovje. Nasprotno pa so na strmem rečnem obrežju New Jerseyja zadel na živo skalo šele 10 do 22 metrov pod vodno gladino. Zato je bilo treba napraviti dva velikanska kesona, ki jih pri mostnih zgradbah doslej še nikjer niso uporabljali v enaki velikosti. Čeprav so postopali pri gradnji sila previdno, je vendar v enem izmed njih po izčrpanju vode nastala razpoka in

Nosilci za dovozne klančine k Hudsonskemu mostu, ki so jih sezidali, preden so začeli graditi most sam

preračunjena ogromna zgradba mostu, ki pa ne obeta biti samo najdražji, marveč hkrati največji na svetu, ker bo imel dvakrat večjo razpetino kot znameniti Delawarski most pri Filadelfiji.

Z delom so pričeli spomladi 1927 in so doslej obvladali že tri važne etape zgradbe, v točno določenih terminih. Zgradili so temelje za oba nosilna stolpa, sidra za pritrditev nosilnih kablov in stolpa sama. Pri napravi stolpovih temeljev na newyorški strani niso zadel na nikake večje ovire, ker so tu

so v vdirajoči vodi utočili trije delavci. Pri napravi zidu za kabelska sidra so se pa strme »palisade« na newjerseyski strani izkazale bolj ugodne kot položno newyorško nabrežje. Dočim so tamkaj vlagali sidra v rove izvrtane v skalo, so morali pri Fort Washingtonu zgraditi za sidra velikanski betonski blok. Po teh preddelih so postavili oba po 205 metrov visoka jeklena stolpa, katerih vsak sestoji iz 16. z okvirji zvezanih stebrov iz silicijevega jekla, ki so ga v celem porabili 40 tisoč ton.

Kdor sedaj obišče velikansko stavbišče ob Fort Washingtonskem parku, že od daleč uzre mogočno, prevrtano silhueto obeh stolpov, ki ponosno obvladujeta v soparni meglici se kopajočo rečno panoramo. Med stolpoma pa visita nad reko v drznem loku dva medlo zarisana trakova, ki bi jih človek na prvi pogled smatral že za pravo mostišče, čeprav sta v resnici le dve pomožni mostni stezici. Primerjali bi jih lahko z orjaškim kolovratom, zakaj obe tvorita podlago, na kateri se pletejo štirje mogočni žični kabli.

Vsak dan pristajajo pod stolpom na newyorški strani ladje, s katerih razkladajo velikanska vretena srebrno bele žice, ki jih potem dovažajo k sidrom. Kdor hoče točno zasledovati, kako se predejo kabli, se mora potruditi na ploščah sidrskih zidov, odkoder je tudi prav zanimiv pogled v obe, proti mostu odprti in z mogočnimi, stopničastimi stenami obdani kleti, v katerih so vzdana kabelska sidra. Te pa lahko opazi samo vajeno oko, zakaj njih bistveni deli so tako prepreženi z nosilci, opirači in drugim ogradjem, da

Montaža jeklenega ogrodja obeh nosilnih stolpov Hudsonskega mostu

na katerih bo pozneje visel most. Kabli se sestavljajo iz samih, za človeka svinčnik debelih galvaniziranih jeklenih žic, ki se jih toliko položi drugo k drugi, da bo imel cel kabel ca. 80 cm v premeru, to je debelina, ki je ne doseže vsak star hrast. Vsak kabel bo namreč sestavljen iz 26.474 posameznih žic v celotni dolžini 159 milijonov metrov. To je štirikrat več žice, kot se je je porabilo za sedem največjih visečih mostov na svetu, ki so vsi v Ameriki.

se komaj vidijo iz železja. Nad sidrskimi kletmi se dvigata na vsaki strani ploščadi dva »predilna stroja« z osmimi kolesi. Dva enaka stroja sta pritrjena med vrhom stolpa in sidri, do čim so po obeh mostnih stezicah postavljena v primernih presledkih posebna ogrodja z vodilnimi kolesci. Po teh kolescih drčita z vsakega predilnega stroja po dve brezkončni vrvi, ki jih poseben električni motor neprestano žene naokoli. Na vsaki vrvi se pomikata prek reke in spet nazaj dve te

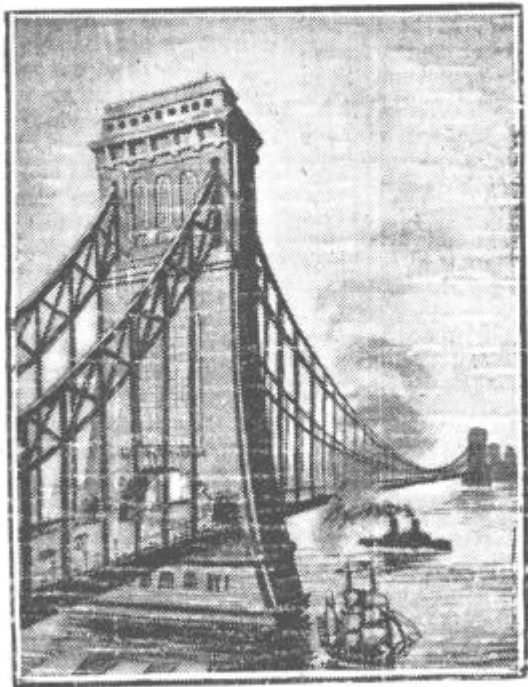
kalni kolesci in sicer v taki oddaljenosti, da doseže eno newyorški breg, ko je drugo baš v New Jerseyu. S pomočjo teh kolesc se napenjajo posamezne žice med obema bregovima.

Vsaki pot potegnejo 16 žic, tako da odebeli vsak kabel za štiri, ki se z zankami pritrdijo v sidrih, potem ko so vsako posebej pravilno napeli in z matematično natančnostjo uravnali v sedlu vrh stolpa. Slednji popravek se lahko zaupa samo vestnemu ročnemu delu, stroji so v ta namen preveč nezanesljivi.

Anatomično je vsak kabel sestavljen iz 60 pramenov po 434 žic, ki leže vzporedno druga drugi in niso zvite ali

ko zdrži ogromno breme ca. 100 milijonov kilogramov. 2000 težkih lokomotiv bi bilo treba, da bi pretrgale takšen kabel.

Glavna teža, ki jo bodo morali nositi kabli, odpade na mostišče, ki bo samo težko blizu 69.000 ton, tako da dodatne obremenitve po vetru, viharjih ali povečanem prometu, skoro ne pridejo v poštev. Mostišče, čigar dolžina med obema nosilnima stolpoma znaša skoro 1200 metrov, bo zgrajeno v dve nadstropji. Gornje je namenjeno za avtomobilski promet in pešce, spodnje pa za železnice. Mostišče bo obešeno na glavne nosilne kabke s pomočjo žičnih vrvi, za katere se bodo

Tako bo izgledal Hudsonski most, ko bo popolnoma dovršen

spletene, kakor v navadnih žičnih vrveh. Te vrste nosilni kabli, ki jih je prvi uporabljal John Röbling za Brooklinski most, so se poslej udomačili pri vseh visečih mostovih. Njih nosilnost se je medtem še izdatno povečala z uporabo boljšega materiala in s posebnim načinom stisnjenja. Ko so kabli že spleteni, se vpno v obročaste okvirje, ki so znotraj opremljeni z vencem hidravličnih stiskalnih čeljusti, med katerimi se stisne kabel s 400 tonami. Pri tem se vseh 26.474 kablovih žic nekako zvari v kompaktno gmoto, ki lah-

deloma uporabili kabli, ki nosijo sedaj obe mostni stezici. Pri normalnem prometu in normalnih temperaturnih prilikah, bo sredina mostišča nekako 60 metrov nad rečno gladino. Pri veliki obremenitvi pa je preračunano, da se bo mostišče pobesilo za kake tri metre.

Ko bo mostišče 1932 dogotovljeno in most izročen prometu, se bo njegova današnja vnanjost, kakor tudi podoba vse okolice močno predrugačila. Pajčevinasto ogrodje jeklenih stolpov se bo skrilo za masivnimi granitnimi zi-

dovi in medtem ko bo v New Jerseju dohod na most skozi arkade, napravljene v prodoru palisad, bo dovoz z newyorške strani po mogočnem vladuktu, ki se bo vzpenjal od sidrskih zidin v popolnoma novo zgrajeno

mestno četrt. Večino hiš, ki se sedaj gnetejo okoli mostnega stolpa, bodo porušili, na njih mestu pa se bo vse do Pinehurst avenije raztezal prostoren trg, obdan z novimi mogočnimi poslopji.

Jaroslav Hašek

Conan Doyle

kot sodni izvedenec

V Londonu se je primerila zanimiva naključba, ki bo opravičila navidez drzni, skoro nezmišeln naslov te pripovedi. Toda dogodek moram od kraja orisati.

Na božični večer je predlani umrl v Londonu 29letni konjiški stotnik Gordon Campbell Blair. Doživel je roman. Služil je v Afriki in se potlej naselil v Indiji. Potakem ni bil strahopeten, neizkušen človek, ampak prej pustolovski in dihtiv po činih. Zato so se njegovi znanci čudili, ko je ta strastni vihrač brez prečutljivosti nenadno nastopil daljši dopust, da bi odpotoval v domovino.

Prišel je in čestokrat iskal družbe. Nihče ni slutil, da boleha. Šele ko se je neki dan malce vinjen in na dva prijatelja — častnika — oprt vračal domov od vesele gostije, je bolezen prišla na dan. Prijatelja sta ga spravila v posteljo in ga potem zapustila. Sklenila sta popiti še čašo čaja v bližnji kavarni. In ko takisto sedita v zaupnem pomenku, ga mahoma zapazita na cesti v pičli sobni opravi, ko živo govori, vpije ter okoli sebe tolče. Krog njega stoje ljudje, ki po vlemestih običajno že ob rani jutranji uri oživljajo ulice: pekarski vajenci, raznašalci dnevnikov, mlekarice, izvoščki, ponočnjaki. Vsi stoje okrog njega, se smejo, vrese in se sijajno kratkočasijo.

Častnika stopita hlastno na ulico. Silen strah ju obide: besneči človek je nji — prijatelj, stotnik Gordon. Že se bliža nesrečnežu stražnik, da ga bo prijel. Častnika se brž odločita. Pristopita k besnežu, mu polnaga pleča ogrneta s plaščem in izjavita čuvarju, da gre za stavo. Čuvar ugovarja. Vendar oficirja ravната naglo. Mimo vozeč avtomobil ju sprejme z bolnikom vred.

Množica namra, čedna zabava se jim je nagaljivo pobrala izpred nosa ... Čast-

nika morata besnika na vse pretege krotiti. Tudi v njegoven stanovanju blaznost ne poneha. Ne vesta, kaj bi počela. Roke in noge mu morata zvezati z robci, mu začepiti usta.

Naposled najdejo njegovega brata. Ta si ne ve svetovati. Da mu je brat bolan, je že vedel, ali kako mu pomagati, ne ve.

Naj gredo po zdravnika? Ne, to se zadeva bolezni, proti kateri zdravnik ne more ničesar zapisati.

Kakšna bolezen pa je neki?

Brat molči.

Po dveh dneh se bolnik pomiri. Nekaj ur ga puste samega. Zaspal je. Božični večer. Vsakdo želi biti pri svojcih. Radi varnosti pa privežejo bolnika k postelji, kajti strežnica je prešibka, da bi mogla krotiti njegovo divje udelavanje.

Strežajka je mogoče zaspala, morebiti je šla domov, da bi praznovala božič. Toliko je trdno, da so okoli polnoči naleteli na stotnika, ko je ležal nezavesten, popolnoma izčrpan na tleh. Pol ure zatem je izdihnil.

Dogodek je izzval v londonski družbi veliko zgledovanje. Govorilo se je o nenaravni smrti. Obsojali so brata, ki ni bolj pazil na bolnega stotnika, obrekovali oskrbnico, sumili prijatelje.

Slednjič je sodišče poseglo vmes. Stavilo se je po verjenosti, ki naj bi raziskalo prigodek. Prva naloga je bila v tem, da so rajnkovega brata poklicali na odgovor. Saj je vendar že poprej pravil o bratovi bolezni. Sedaj se je branil odgovoriti na odločno vprašanje: Kaj je bilo stotniku Blairu? Kaj veste o tem?

Nazadnje pa je po dolgem pritiskanju in pretenju izjavil:

»Moj brat je umrl za živčno oslabelostjo.«

Juristi so se čudili, zavzeto odpirali oči in nič manj usta. Spogledovali so se in v njih pogledu se je skrivalo vpraša-

nje: Ni li navsezadnje tudi svedok enako bolan kakor njegov brat? Pravniki so jeli šušljati o dedni obremenitvi.

Po začetnem posvetovanju se je seja preložila, da bi poizvedeli mnenje strokovnjaka, namreč živčnega lečnika.

Tajni zdravstveni sosvet je otvoril zasluh s temi besedami:

»Vi govorite o izčrpanosti živčevja, gospod priča. Ali morete to natančneje obrazložiti?«

Priča je odvrnila:

»Kaj več ne vem.«

»Tak nam vsaj povejte, kako ste prišli do te domneve.«

Priča malo pomisli, nato pa nenadoma:

»Mogoče bi mojega brata raztelesili!«

Tajni zdravstveni sosvet se je posvetoval s poverjeništvom. Zedinili so se v tem, da bodo mrliča razudili.

Izvid se je glasil: Prirodna smrt po strašni razrušenosti živčevja. Zdravstveni svet je takole razjasnil svoj izvid: Pokojni je moral doživeti nekaj silno razburjivega, kar je povzročilo to razdrmanost.

Poverjenstvo je vedelo toliko kot popred. Zdajci se je dvignil nekdo med prisedniki in predlagal:

»Priznavam, da sem v zadnjih letih prečital celo vrsto romanov pisatelja z imenom Conan Doyle...*) Ta pisatelj ima veliko sposobnost, razlagati zločine in razlagati hudodelčevo dušo. Nemara ne bi škodilo, če bi tega pisatelja pritegnili v komisijo.«

Pravoznanci so delali dolge obraze.

Tajni sanitejski sosvet je pokašljeval.

Edino sodni uradnik se je priklopil prisednikovemu predlogu. Tudi on je poznal Conana Doylea... poznal ga prav dobro...

Končno se je nasvet odobril. Dognali so piščev naslov in izkazalo se je, da mu je ime Sir Conan Doyle... To je ugodno vplivalo na razpoložaj.

Sir Conan Doyle je sicer odbil to, da bi se posadil med prisednike, pač pa privolil, da bo svedoka zasebno zaslišal. In uro pozneje je sodišču pojasnil prav preprosto zgodbo.

Tajni zdravstveni sosvet se je držal strogo uradno, pravoslavci pa so brezupno brskali po spiskih.

Conan Doyle pa je takole podkrepil svoje naziranje:

Konjeniški stotnik je bil pošten, srčen vojak. Odšel je v Afriko, da bi pozabil

svojo ljubezen, ki so ji njegovi roditelji nasprotovali na vse kriplje. Za to boleznijo je trpel leta in leta. Korenina zla je poganjala vedno globlje... Svojo ljubav je skušal pozabiti v delu, toda zaman. O božiču vzame odsotstvo. Njegova izvoljenka je že davno poročena in je ni več v Londonu. Nikomur ne razodene svoje prigodbe. Le njegov brat sluti po nekih namigavanjih nekakšno skrivnost. Živci konjiškega stotnika so čedalje bolj napeti. Išče ono žensko, čeprav ve, da njegove nadeje prav nič ne obetajo, ko bi jo tudi našel... začne piti...

Predsednik se ni mogel dalje premagovati:

»Pa saj to je roman, Sir...«

Pisatelj je hladno odvrnil:

»Zakaj se ne bi tudi v sodni dvorani odigrali romani?«

Tajni zdravstveni sosvet ni mogel utrpeti, da ne bi dal duška svojemu ogorčenju:

»Ljubavna bolečina še ni vzrok za smrt — vsaj ne v fiziološkem, čisto medicinskem zmislu.«

Conan Doyle je mirno odgovoril:

»O zdravilstvu ne razumem nič, o životoslovju tudi ne, vendar pa menim, da imam nekaj pojmovanja za človeško dušo... In niti pravoznanstvu niti zdravništvu ne more biti na kvar, ako bi proučevalo tajnosti duše...« Po teh besedah se je priklonil ter odšel.

Ta zgodba vsebuje v svojem jedru zažemljivo misel, da pisatelji utegnejo pravoznanstvu izkazati dragocene usluge.

Kaj ne bi mogli — da navedem nekaj inozemskih imen, akoprav bi se tudi pri nas dobili pripravniki moške — na priliko pritegniti Marcela Prévosta kot izvedenca, kadar se stvar tiče zaupne zakonske zgodbe? Ali Arturja Schnitzlerja, kjer je ljubimec ustrelil svojo miljenko? Ali Gerharta Hauptmana, če se je ubogo dekletu na nezakonit način iznebilo svojega spočetka? Ali Maksima Gorkega, kjer kaže pojmiti dušeslovje klateža in nepoboljšljivega lenuha?

Pomislite, da pesniki, to pa vprav največji in najgloblji, živijo krepko, dvojno, deseterno življenje. Živijo povsod. Vidijo vse. Ali potemtakem ne bi bilo koristno, če bi njih znanje, njih izkustvo prišlo pravi v prid in prospek? Misel je gotovo preudarka vredna.

*) Glej »Oče Sherlocka Holmes«, Zis knjiga 8, str. 76.

1. Vollert

Iz življenja dr. Eckenerja

Pisec je znan nemški letalec in eden najboljših prijateljev dr. Eckenerja.

Leta 1914. sem srečal dr. Hugona Eckenerja prvič. Našla sva se na hamburškem letališču, kjer je tisti čas stala velika Zeppelinova lopa. Dr. Eckener je bil tedaj desna roka starega grofa Zeppelina, ki je umrl štiri leta pozneje.

burgu. Takrat je dr. Eckener predaval o svojem prvem oceanskem poletu.

Kmalu nato je prišla končnoveljavna emancipacija in osvoboditev nemške gradnje letal in zrakoplovov. V tistih dneh sem imel priliko spoznati enega najboljših šolskih tovarišev dr. Eckenerja v njegovem rojstnem kraju Flensburgu, moža, s katerim je preživel dr. Eckener dvajset let. Bil je to holsteinski lekarnar in se je pisal Ebsen. Ta mi je pripovedoval:

»Od prvega dne, ko sem spoznal dr. Eckenerja, mi je postal in ostal najboljši prijatelj. O kakšnem prepiru ali nesporazumljenju med nama ne more biti niti govora. Vse, kar je storil svoj čas, je bilo zrelo in dobro preudarjeno. Nikoli se ni vsiljeval, nikoli ni ravnal prenaplajeno. Tudi ni bil nervozen in preveč zdelan. Kemija je bila najin najljubši predmet. Po šoli ali počitnicah je bil dr. Eckener vedno v družbi svojega prijatelja Johna Petersena, ki se je posvetil kapitanski službi in ki je s svojo ladjo »Rio Bravo« večkrat obiskal pristanišče.

Tam se je dr. Eckener nalezal temeljnih idej, ki so položile podlago njegovemu poklicu. Stari kapitan je učil dr. Eckenerja, kako se polagajo kabli, kako se zavozlavajo vrvi, kako se vesla in kako treba ravnati z jadnico. Učil ga je tudi ravnanja s kompasom in zvezdoznanstva. Zanimarjal ni niti pouka v vetroslavlju in vremenslovju. Kadar je bil kapitan na pomorskih vožnjah, tedaj je sedel dr. Eckener na pomolu in se je spraševal, kdaj se bo njegov stari prijatelj vrnil z morja.

Po cele ure je opazoval polet galebov. Že tedaj je dr. Eckener dobro vedel, če se bo vreme spremenilo ali če bo ostalo mirno. Lahko je povedal ljudem, če se bliža nevihta in ali bo morje poplavlilo Flensburg.

Kadar pa je šel John Petersen na krajša potovanja, je vzel dr. Eckenerja s seboj. Že tedaj je bil dr. Eckener več mlad krmlar.

Ob dolgih poletnih večerih smo jadrali s starim kapitanom vzdolž obale. Poslušali smo njegove nauke. Često so plule mimo jadrnice. S krova so se razlegale lepe pesmi. Tu in tam se je oglašil tudi »klavir pomorščakov« — harmonika. Potem pa smo bili prepuščeni samim sebi. Igrali smo se s psom Johna Petersena, ki smo ga prištevali k ladijski posadki.

Dr. Hugo Eckener

Nekaj mesecev po grofovi smrti je prišel nesrečni 9. november, ki je pokopal vse nemške nade. Nemčija je morala izročiti svoja letala in zrakoplove, novih pa ni smela graditi. V oktobru 1924 sem srečal dr. Eckenerja zopet v Hamburgu. Tedaj je bil že kapetan vodilnega zrakoplova »Los Angeles«, ki je krožil nad nekoč ponosno Zeppelinovo lopo.

Dolgo smo leteli skupaj in izmenjali najboljše želje in pozdrave. Želeli smo njemu in Hansu Schillerju srečno pot v Ameriko, novo domovino »Los Angelesa«.

Skoro dve leti pozneje — julija 1928 — sem srečal dr. Eckenerja zopet v Ham-

»Jaz bom pomorščak in gotovo še kapitan,« je večkrat dejal dr. Eckener. »To je prav tako gotovo kakor ni dvoma, da prihajam zdaj z »Ria Brava« in da stojim v flensburški luki. John Petersen me bo stalno jemal s seboj na morske vožnje. To mi je sam obljubil. In jaz sem mu bil dal besedo, da postanem kapitan in da bom peljal s seboj mnogo ljudi čez morje. Tako življenje je lepše od življenja vsakega kralja.«

Eckenerjev oče je imel prodajalno tobaka. Tam nisi našel Hugona nikoli. Sklenil je bil, da se posveti poklicu pomorščaka, vendar pa je še nekaj let z menoj vred nadaljeval študij kemije. V letih 1906. in 1907. je ta študij končno veljavno zamenjal s študijem gradnje zrakoplovov. To je bilo

tedaj, ko se je razvedelo za načrte grofa Zeppelina.

Z dr. Eckenerjem sem prišel v osebnostik, ko sva bila leta 1926. v nekem lipškem hotelu. Mudil se je tam, ker je imel trgovske opravke z družbo Luna. Pogajal se je zaradi novega Blaugasa, ki so ga potrebovali pri polnitvi Zeppelinovega zrakoplova.

Dr. Eckener je genialen star gospod, ki izrabljuje vsako uro svojega življenja. Poglavito se bavi z znanstvenimi vprašanji, od česar ima letalstvo že svoje velike koristi. Osebnost mi je izjavil:

»Zelo mi je drago, da izkoristim vsako uro svojega življenja. Rad delam duševno in tudi telesno. Vsaka izgubljena ura pomeni nenadomestljivo izgubo.«

Poskus poleta

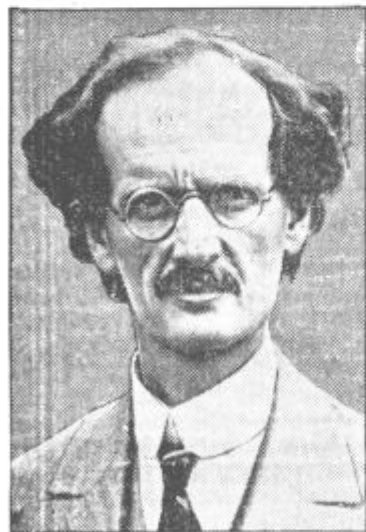
16.000 m nad zemljo

Ves svet pričakuje z mrzlično napetostjo smelega podviga belgijskega profesorja Piccarda, ki se namerava v balonu dvigniti 16 tisoč metrov nad zemljo, da preštudira atmosferske prili-

visoko s seboj človeka. Z merilnimi napravami opremljeni registrirni baloni so že čisto dosegli slične višine, zaneslo jih je še celo višje in nekoč je barograf nekega takega balona zabeležil celo višino 30 tisoč metrov, čeprav ni gotovo, da jo je v resnici tudi dosegel. S pomočjo teh balonov si je znanost počasi ustvarila nekakšno zanesljivo sliko o višinskih zračnih plasteh. Znane so že mnogotere lastnosti tega ledenomrzlega dela ozračja, razjasnjeni so že mnogi pojavi, ki se dogajajo tam gori, toda mnogo, mnogo še manjka, marsikaj bo še treba razkriti, preden bo slika popolna. Tega pionirskega posla se je sedaj lotil pogumni belgijski profesor Piccard.

Kakor se govori, namerava priti profesor Piccard v kratkem v Augsburg odkoder se bo dvignil v zračne višave. V tvornici Riedinger, kjer je bil zgrajen balon, pa še ne vedo nič dokončnega o nadaljnjih profesorjevih načrtih. Balon je pač popolnoma dogotovljen in spravljen v varnostnem omotu, toda aluminijska gondola še ni dospela iz Belgije in zaradi tega ni mogoče točno povedati kdaj se bo vršil vzlet.

Na svojem 16 km dolgem vertikalnem potovanju namerava profesor Piccard v prvi vrsti proučevati kozmične žarke. Uprave belgijskih fondov za znanstvena raziskovanja so mu v

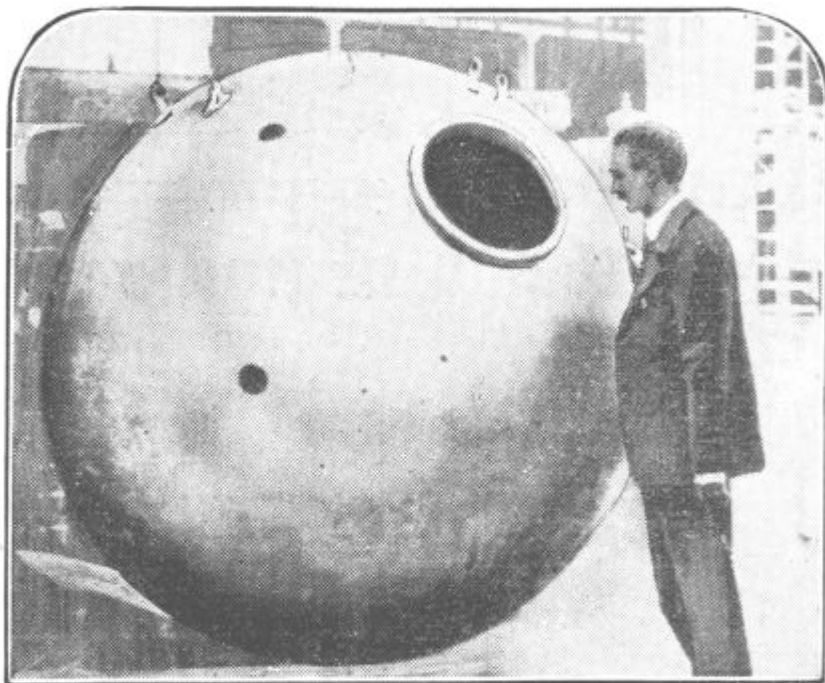
Prof. Piccard

ke višinskih zračnih plasti, ki so nam še prav malo znane. Sicer ne bo prvič, da se bo balon povzpел v tako silne višave, toda prvič, ko ponese tako

ta namen dovolile primerna denarna sredstva za zgradnjo balona in zaprte aluminijaste kabine. Slednjo je konstruirala in zgradila »Belgijska aluminijeva družba«. Gondola je bila v preciznem ročnem delu skovana v obliko votle kroglice, ki je najodpornejša napram notranjemu zračnemu pritisku, ki bo prav občuten v plasteh redkega višinskega zraka. Plašč balona je napravila augsburška tovarna Riedinger. V Augsburgu bo izvršil tudi vzlet, ker ima tovarna pri roki v ta

posreči povzpeti se v višino 9 tisoč metrov, ni prav nobenega razloga, zakaj ne bi se dvignil kar do skrajne višine in izvršil svoje naloge. Na poletu ga bo spremljal njegov asistent Švicar Kipfer.

Konec avgusta je povabil profesor Piccard zastopnike časopisja na ogled gondole, ki so jo podvrgli v laboratoriju svobodne univerze v Bruslju zadnjim strogim preizkušnjam. Poprej je bila gondola, ali prav za prav kabina delj časa razstavljena na veliki na-

Prof. Piccard pred aluminijasto kroglo

namen potrebne izvežbane pomagača, še bolj pa zaradi tega, ker so tod najbolj ugodne atmosferične prilike in se ni bati, da bi vetrovi zanesli balon kam daleč nad morje. Vzlet se bo izvršil pri kolikor moči mirnem ozračju, da se bo balon po končanih merjenjih lahko spustil na tla čim bližje vzletišču.

Profesor Piccard je popolnoma pripravljen na svoj vratolomni poskus in čaka samo še dovoljenja za potovanje v Augsburg. Na vprašanje, ali namerava napraviti poprej še kak poskusni polet, je odločno odgovoril, da ne, ker noče tvegati dragocenega materiala in naprav za prazen poizkus. Razen tega pa sodi da, če se mu že enkrat

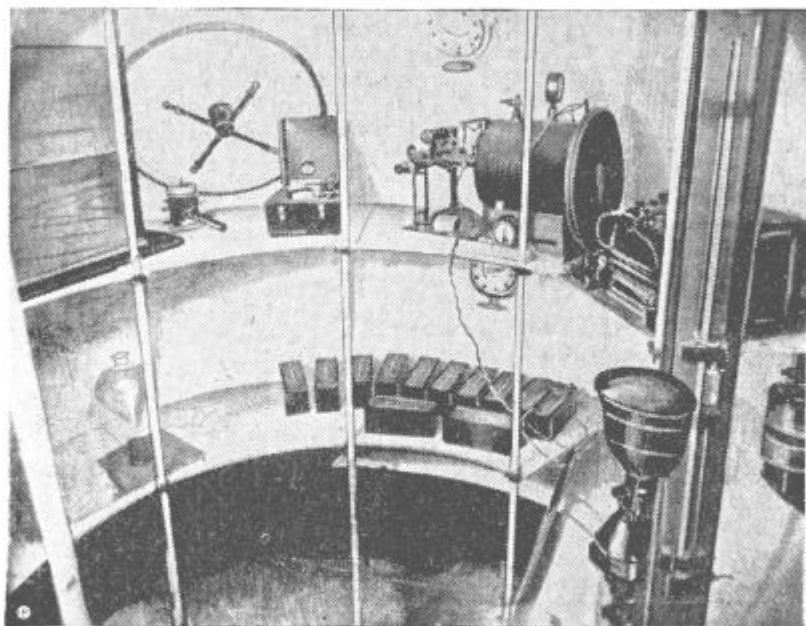
rodni razstavi v Liégu. Velikanska aluminijasta krogla, za koje prevoz v laboratorij so morali porušiti celo steno vseučiliškega poslopja, predstavlja v svoji notranjščini, ki je polna skrivnostnih aparatov in priprav, res pravo tehniško čudo 20. stoletja. Vse v krogli je urejeno in zgrajeno čudovito premišljeno do najmanjših podrobnosti, puritansko sicer, toda skrajno smotreno, da čim bolje ustreza svojemu namenu. Za sedenje in odpočitek služita dve košari s pokrovoma in blazinami. Obenem pa sta ti dve košari namenjeni za shranjevanje občutljivih beležnih aparatov, ki bodo lepo v mehko zaviti in vanje pospravljene, varno prestali morebitne sunke

in udarce pri pristanku. K temu bodo pripomogle tudi blazine, ki se v tem primeru stisnejo v trdno pletenino in služijo kot nekakšni odbijači.

Kabina je od zunaj do polovice neprebarvana, druga polovica pa je prevlečena s sajasto črno barvo. Črna barva namreč hlastno vsrkava solčno toploto in kabina se bo naglo ogrela, kadar bo obrnjena s to stranjo proti solncu. Nasprotno pa svetla barva solčne žarke odbija in bo treba kabino le zasukati v to stran, pa bo s pasažirjema vred deležna strupenega mraza višinskih sfer. Za to obračanje,

smeri z vetrom. Za to merjenje je na dnu gondole majhna linica, skozi katero se namerijo optični merilni aparati na spodaj viseči kolobar in še globlje na zemljo. Na zunanjem ostenku kabine je pritrjeno ročno kolo, s katerim se odpira in zapira ventil za spuščanje plina iz balona.

Znotraj je kabina vsa prevlečena z belim nitroceluloznim lakom, kar je nujno potrebno. Utegnilo bi se namreč zgoditi, da bi se po neprevidnosti ali pa iz kakih drugih nepredvidenih vzrokov med poletom razbil kateri izmed toplomerov, pa bi živo srebro

Notranjščina aluminijaste gondole, v kateri se bo profesor Piccard povzpел 16.000 m nad zemljo

Gondola je bila skovana v obliki krogle iz enega samega kosa aluminija in meri 2,10 m v premeru, debelina ostenkov pa znaša samo 3 milimetre. Ta gondola, ki nadomešča običajni pleteni koš sportnih zrakoplovov, bo pritrjena pod 14 tisoč kubičnih metrov plina vsebujočem balonu, čigar vzgon bo ponesel drznega učenjaka v bajne višave. Slika nam nudi pogled v notranjščino gondole, ki je bogato opremljena z raznovrstnimi merilnimi pripravi

s katerim bo mogoče poljubno spreminjati in uravnavati temperaturo v notranjščini kabine, bo skrbel nekakšen propeler, pritrjen 15 m proč od gondole na balonu, katerega bo po potrebi lahko zasukal v to ali ono stran. Što metrov pod gondolo bo na vrvciah obešen lahek obroč, spleten iz vrbovega šibja. V premeru bo meril 2 m in bo služil za natančno merjenje poti, ki jo bo balon preletel v vodoravni

prežrlo ostenke iz aluminija, če bi ga ne ščitila omenjena prevlaka. Iz tega se jasno vidi, kako vestno je belgijski učenjak zasnoval in pripravil svoj veliki načrt, pri katerem mu ves svet odkrito želi zasluženega uspeha. Njegov podvig — če se posreči — ne bo zgolj prispevek k suhim znanstvenim dognanjem, marveč hkrati tudi pospešek v snovanju zračnega prometa bodočnosti.

== Morje pod puščavo ==

Znani raziskovalec dr. C. Ross se je nedavno vrnil s poldrugetne- ga potovanja po Avstraliji; ter objavil pri Brockhausu v Lipskem plod svojega dela »Der unvollendete Kontinent«. Pretresanje avstralskega vprašanja je danes morda glavni zadatek svetovno-političnega prizadevanja. Ta celina, kjer živi v primeri z njeno razsežnostjo smešno majhna množina prebivalstva, 6 milijonov ljudi, bi mogla prehraniti vsaj 60 milijonov oseb. Ali Avstralcem nedostaja volje, da bi svojo zemljino posedli. Toda v kratkem se bo morala Avstralija odločiti, hoče li postati bel ali barvit del sveta. Kajti pritisk stanovništva v Južni in Vzhodni Aziji vpije po razširitvi. Knjiga prinaša poleg teh resnih, svetokopolitičnih problemov mika- ven mozaik avstralske vsakdanjosti. V naslednjem neznaten odlomek iz »Nedovršene zemljine«.

Čudna, malodane grozljiva je stvar: Vozimo se po najbolj suhi ter opaljeni ravnini na svetu in obenem preko naj- večjega jezera. Kajti pod to izsušeno, sežgano stepto leži voda v neznanskih količinah. Razprostira se od severa na jug, od iztoka na zapad. V istini je to največje jezero sveta. Saj njegova razsežnost je nad trikrat tolikšna ko površina Nemčije. Skoro majhno mor- je se zdi to podzemsko jezero, ki za- vzema vso sredino in ves zahod Kras- ljičine dežele (Queensland) ter sega tja v Novi Južni Wales in v Južno Avstras- lijo in v severni teritorij.

O resničnosti tega jezera ne more biti dvoma. Zakaj vrtaj koder koli, povsod zadeneš na vodo, ne na običaj- no nadanjico ali podtalnico, temveč na artezijske studence, ki pod težkim pritiskom brizgajo često v visokem curku na dan.

Veselili smo se, ko smo prispeli v artezijsko območje. Odkar smo nam- reč ostavili Brisbane, smo imeli edinole deževnico. Deževnica seveda ni slaba, kadar je imaš v zadostni meri. Ker pa v notranjosti Queenslanda že mnogo mesecev ni deževalo, so bili tanki s kapnico domala izčrpani. In kar so po- stavljali pred nas, je bila motna, smrd- ljiva brozga. Čiste vode za umivanje sploh ni bilo, marveč je bila občna še- ga, da smo se prali v zmeraj isti vodi. Spočetka nas je v oči zbadlo, kako strašno umazana voda teče v kadunjo, dokler nismo slišali, da se uporabljena

voda prestreza in vedno znova zopet sesa v tank.

Ob teh razmerah je samo po sebi umljivo, da smo se radostili artezijskega področja. Toda čakalo nas je razočaranje. Najprej to, da je bila voda iz večine vrelcev pravi krop, in malokateri kraj je imel hladilne rib- nike. Topla kopel je sicer lepa reč, a ob 40 do 45 stopinjah v senci si včasih prav poželjš nekoliko hladila.

Potem je bila navrtana voda močno rudninska, vsebovala je predvsem žveplo. Slednji krožnik juhe, vsaka skodelica čaja je dišala po njem. In prav tako lahko bi si bili privoščili pri slehernem obedu žlico ricinovega olja: učinek ne bi bil mogel biti krepkejši. Gostilničarka nas je tolažila, češ, da se vsem prišlecem tako godi. Toda v nekaj letih se človek tega navadi.

Tudi živina se privadi te pijače. Ovce menda navrtanico kaj radi pijo. Na milijone ovac se pase po tem ozem- lju, ki bi bilo brez navrtanice prav ta- ko brez vrednosti kakor docela ne- plodni deli Južne in Zapadne Avstras- lije, ki ležita onstran artezijskega pasu.

Gospodarska korist, ki se dosega s to prostrano ovčerejo, pa ne stoji v ni- kakem sorazmerju s tem jako rodo- vitnim svetom, ako bi se mogla spr- viti izpod tal voda v večjih množinah, nego je to možno s še tolikimi artezijskimi izvirki, ki na splošno zadoščajo za napoj in le neznatno tudi za umetno zalivanje.

V tej zvezi se nam vriva vprašanje, odkod je prav za prav to podzemno jezero. Učenjaki si še dolgo niso edini glede njegovega postanka. Mnogim je voda plutonskega porekla, to se pravi, da izhaja iz prejšnjih geoloških razdo- bij zemlje. Ako je ta nazor točen, je seveda opravičena skrb onih, ki slu- tijo v nekem času popolno presahni- tev vseh artezijskih vrelcev.

Plutonska podmena ima kajpada mnogo zase. A najsi je morda podze- meljsko jezero v Avstraliji nastalo v daljni dobi, mora to jezero vendar do- bivati stanoviten dotok, in sicer več, nego se jemlje od zaloge. Kam pa naj bi drugače ginila voda vseh rek, ki teko v načinu kontinenta in na skriv- nosten način presihajo?

Po teoriji se večji del tega vodovja, ki nastaja osobito iz obilih padavin po zapadnih obronkih obrobne pogorja, cedi v Eyresko jezero (Lake Eyre). Toda mi smo že pri svojem pohodu proti bregu tega »jezera« zamenjali za vodo. Našo domnevo, da celo to jezero — vsaj v tem trenutku — sploh ne obstoji, je podkrepila letalska ekspedicija, ki se je te dni završila. Prvikrat se je posrečilo preleteti Lake Eyre ter obmejne pokrajine proti vzhodu in severu. Presenetljivi izid je bil tak, da niso odkrili ne sledu ne tiru o vodi.

Sicer v lake-eyreskem okrožju res že sedem let ni deževalo, ali njega pritoki: Cooper Creek, Baroo, Thompson, Diamantina, izvirajo v obkrajnem gorstvu, koder gre vsako leto dež.

Na svoji vožnji proti severu prekrizamo vselej katero teh rek. Ako tega ne bi vedeli iz zemljevida, po vsej pri- liki še zapazili ne bi, da smo mahnili preko struge. O njeni navzočnosti pričajo zgolj ožji ali širji pasovi gumov- cev, drevja, ki zavojito riše njih smer v pokrajino, rek samih pa nikoder ne vidiš, pogostoma celo struge ne. Razen če hočeš šteti za to peščeni žleb, koder stoji mestoma v posameznih lužicah še voda.

Pri vsem tem so te grape ob deževju veletoki, široki, deroči, neprehodni veletoki. V Blackallu so nam na hišah pokazali, kako visoko po cestah stoji Baroo, ki smo ga tokrat iztežka zasle- dili, v tako uboren solzaj se je bil skr- čil daleč zunaj mesta. Tudi nas je pot kaj čestokrat privedla skozi gozd in grm, ki se mu še sedaj pozna, kako so ob nalivih nestorale bregove in silno pustošile reke, ki sedaj ne premorejo niti toliko tekočine, da bi si človek na- polnil svojo čutaro.

Gotovo izhlapi ob vročini znaten del vodnih množin, ki hité iz vzhodnih vrhuncev v ravnico, toda vsa voda pa le ne more izhlapati. Potakem ne pre- ostaja skoraj nobena druga rešitev, nego da si vodotoki izbero boljši delež in se umaknejo žgoči pripeki. s tem da nadaljujejo svojo pot pod tlemi in namestu v Lake Eyre svojo vodo izli- vajo v artezijska hranišča. Ta vodo- štedna politika bi se ujemala z vede- njem avstralskega rastja. Vsa drevesa in rastline se namreč skušajo s trdo, usnjato lunino svojih listov in plodnih brstov kakor tudi z vododržnimi sta- nicami v svoji notranjščini ščititi pred

izgubo vlage in volhkosti. Avstralsko podzemeljsko jezero — takšnih je namreč precej, Queenslandsko je le daleč najpomembnejše — spada med najizrazitejše posebnosti te zanimive celine, polne nasprotstev in protislo- vij. Po mojem prepričanju artezijski vrelci še niso poslednja beseda glede njegove koristnosti.

Napoleonova vnukinja

V mali hišici pariškega predmestja Stains živi stara dama, madame Mesnard- Leon, ki je edini še živeči potomec Napo- leona I. Veliki Korzičan je imel, kakor znano, enega samega moškega zakonskega potomca, vojvodo Reichstadtskega, ki je bil sin avstrijske princese Marije Luize. Zato pa vemo iz zgodovine, da je imel Napoleon več nezakonskih otrok, poleg grofa Walewskega, sina svoje poljske lju- bice Walewske, ki je menila, da bo s to ljubeznijo rešila poljsko domovino, tudi sina Leona, ki je bil plod Napoleonovih odnošajev z Eleonoro de la Plaigne. Prišel je na svet dne 13. septembra v Parizu. Hči tega Leona in vnukinja Napoleona Bonaparta je gospa Mesnard-Leon. O Na- poleonovem nezakonskem sinu je znano, da je živel precej nezumno in pustolovsko življenje. Svoj živ dan se ni lotil resnega dela ter je živel od podpore Napoleonove rodbine, kateri je bil v veliko breme. Po- nos in zavest, da je Napoleonov sin, ga je spravila večkrat v hude konflikte z osta- limi Napoleonidi, predvsem z grofom Wa- lewskim, ki je bil pod Napoleonom III. francoski zunanji minister. Oba Napo- leona sinova sta se dolgo vrsto let pravi- dala z največjo mržnjo. Ko je Leon umrl, je zapustil iz zakona z neko brezpomemb- no francosko meščanko hčer, ki je vzela za moža monsieurja Mesnarda; ta se da- nes piše madame Mesnard-Leon. Čudno se zdi, če človek sliši, da je Napoleonova vnukinja še pri življenju. Svojega cesar- skega deda vsekakor ni poznala, kajti ko je prišla na svet v petdesetih letih minulega stoletja, je bil Napoleon že kakih trideset let mrtev. Dejstvo je torej, da ta Napo- leonova potomka še živi in da ima hčer, ki ima zopet hčer Babica, mati in dete so zelo skromna rodbinica in žive v Stainsu, kjer nriča samo napoleonski grb na vratih, kakšnega rodu je v hiši bivajoča rodovina. Sin ge Mesnard-Leonove je nadel v sve- tojni vojni kot konjeniški častnik pred Reimsom.

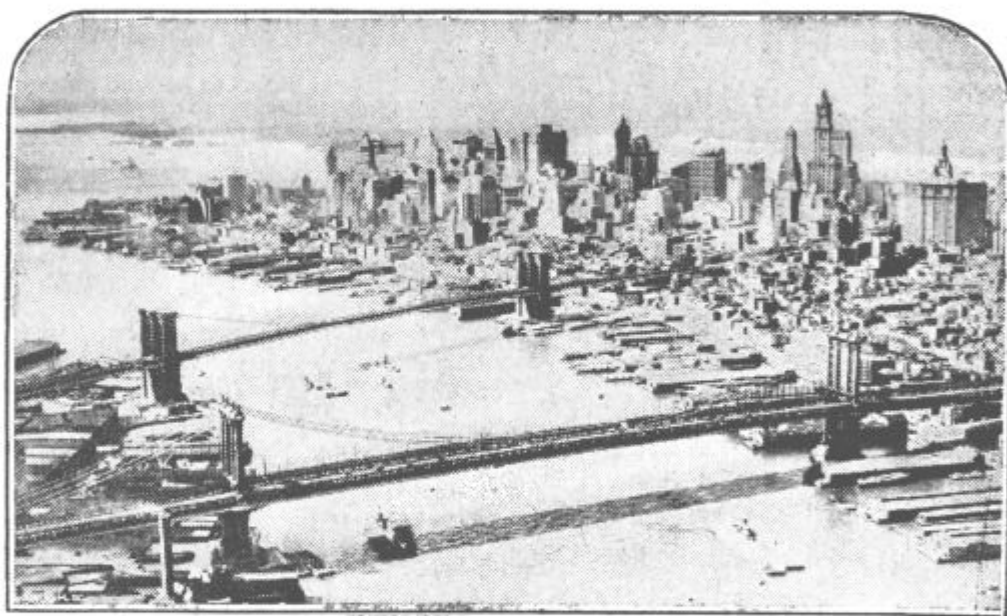
Nebotičniki

Nedavno je imel odlični član ameriškega zavoda za jeklene zgradbe George E. Pistor v Düsseldorfu zanimivo predavanje o gradnji in gospodarnosti nebotičnikov. Iz predavanja, ki je obravnavalo to svojevrstno potezo ameriške arhitekture, po kateri se vsaj vnanje morada najbolj razlikuje Amerika od Evrope, je vredno zabeležiti nekaj misli in dejstev, ki jasno osvetljujejo ameriško širokopoteznost.

Za rojstno leto stavb z jeklenim ogrođjem lahko smatramo dobo okrog

činoma grade na betonskih kolih ali pilotih, ki se neodvisno drug od drugega vlivajo ali zabijajo globoko v trdna tla. Na nekaterih krajih je treba kole pogrezniti prav do žive skale, druge pa zadostuje, da dosežejo dovolj goste zemeljske plasti, ki zaradi velikega trenja prestrežejo na njih slonečo težo.

Tretji problem pri gradnji nebotičnikov so dvigala. Današnja električna dvigala so že tako izpopolnjena, da brez težave in s pravilnim pospeškom lahko dosežejo brzino 305 metrov na minuto. Doslej s tako naglimi dvigali si-

Pogled na četrto nebotičnikov v New Yorku

1854, ko je Henryju Bessemerju uspelo, da je iz taljenega litega železa izdelal trdno in lahko varljivo jeklo, pripravno za valjanje vsakovrstnega profilnega železa, iz katerega se sestavljajo ogrođja poslopij. Jeklene zgradbe so se v Ameriki naglo udomačile; pred 47. leti je bil za neko zavarovalno družbo postavljen prvi nebotičnik.

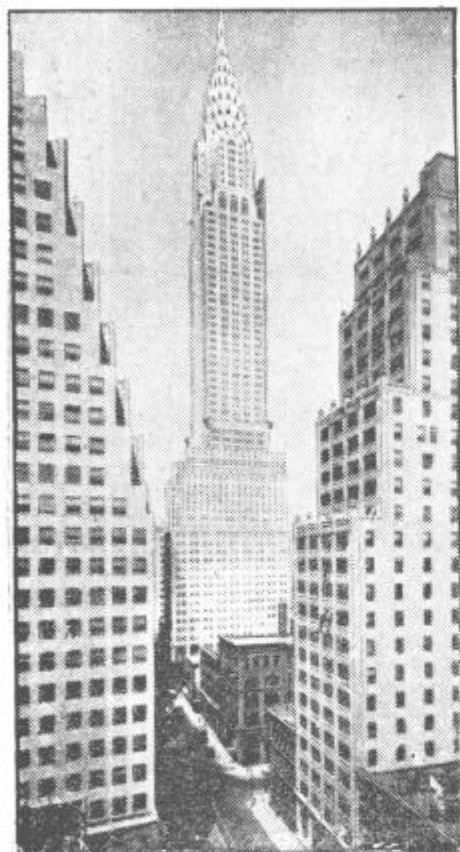
Čim so začela rasti poslopja vse višje in višje, se je pojavilo vprašanje novih temeljev, ki jih preko nekega skrajnega števila nadstropij ni bilo več mogoče graditi na star način. Danes je vprašanje temeljev na vse kraje zadovoljivo rešeno. Temelji se sedaj ve-

cer še niso opremili nobenega poslopja, a dvigala v novem 68 nadstropnem Chryslerjevem nebotičniku vendar le teko že z brzino 356 cm na sekundo.

V Zedinjenih državah je sedaj že 4788 poslopij z 10 in več nadstropji in med temi jih stoji 2479 samo v New Yorku. Nebotičnikov s preko 20 nadstropij je 377 — v New Yorku 188. Pred 40 leti so imenovali vsako 10 nadstropno hišo nebotičnik, sedaj pa so senzacija samo še poslopja z več kot 50 nadstropji.

Tehnične izkušnje o gradnji nebotičnikov so zadnji čas tako napredovale, da si ameriški inženjerji upajo brez vsake težave in nevarnosti graditi 610 me-

trov visoka poslopja. To dejstvo človeka na prvi mah malo osupne, toda vzlic temu, da inženjerji doslej še niso imeli prilike postaviti nobene take himnajske zgradbe, veljajo njihovi načrti ranje prav tako točno, kakor za že obstoječe manjše nebotičnike. Vprašanje je samo, ali bodo oblastva dovolila tako ogromne zgradbe in ali se izplačajo?

73 nadstropij visok stolpni nebotičnik Chryslerjeve avtomobilske družbe, ki predstavlja po svoji arhitekturi in načinu zgradbe pravo newyorško posebnost

Koncentracija poslovnega življenja v ameriških mestih in svojevrstne gradbene prilike siliijo podjetja, da grade visoka poslopja, katerih koristna ploščina je 50 do 100 krat večja od osnovne ploskve. Pravilo je: čim več nadstropij, tem večja rentabilnost!

Ugovori kritikov, ki podčrtujejo nevarnost porušjenja, slabe higijenske razmere, nepreglednost prometa in neestetičnost arhitekture, danes ne veljajo več. 40-letne izkušnje, ki jih ima Ame-

rika v gradnji nebotičnikov, so jih ovrgle. Neboderi, ki trdno stoje že dve generaciji, so popolnoma razblinili bojazen, da bi bile te stavbe manj trdne od navadnih. Ko so v Chicagu nedavno podrli neki 43 let star nebotičnik, da napravijo prostor novi stavbi, so natanko preiskali in preizkusili staro jekleno ogrodje. No, pokazalo se je, da se jeklo v tem času ni prav nič poslabšalo, da je ostala njegova sestava še povsem takšna kot je bila spočetka. Nebotičnik bi varno in trdno stal še dolgo vrsto let.

Kar se tiče higijenskih razmer, predvsem pristopa zraka in svetlobe, priznava predavatelj, da v spodnjih nadstropjih ni vse, kakor bi moralo biti, toda to velja tudi za nizka poslopja. Vrhnja nadstropja nebotičnikov pa so bogato preplavljena z lučjo in zrakom; ugodnejših razmer si sploh ne moremo misliti.

Za varnost pred ognjem je poskrbljeno v vsakem pogledu. Nebotičniki se zgrade iz negorljivega gradiva; pri poslovnih prostorih in njih opremi je poskrbljeno za čim večjo varnost pred ognjem, vrhu tega pa so vsa poslopja opremljena z izdatnimi gasilnimi napravami. Morebitni izbruhi požarov so pod budnim nadzorstvom več oblastvenih požarnih postaj. Pa tudi strogi pogoji zavarovalnic avtomatično silijo k temu, da se skuša nevarnost požarov zmanjšati na najmanjše.

Nebotičniki niso pripomogli zgolj k razvoju tehnike in gospodarstva, marveč so izolirali tudi celo vrsto novih poklicev. Te moderne zgradbe so na primer načele povsem nov poslovni problem. Uprava velikega nebotičnika je umetnost, ki pa je vzlic svoji novosti v Ameriki že visoko razvita, zakaj vsi boljši učni zavodi nudijo svojim gojencem izčrpen pouk v teh poslih.

Ameriški nebotičnik je plod prizadevanj, ki streme po čim bolj ubrani združitvi neke gospodarske potrebe z vprašanjem materijalit. Ako so bili prvi nebotičniki po vnanjosti taki, da niso mogli vzdržati estetične kritike, se pa današnji že povsod opaža težnja, da se arhitektonsko izoblikovanje teh poslopij ujema z lastnostmi stavbnega materijala. Šele zadnja leta so privedla ameriške arhitekto do tega, da umejo do skrajnosti izkoriščati fizikalne kakovosti jekla in jih uporabljati v učinkovito arhitektonično oblikovanje.

Šestdeset let

od bitke pri Sedanu

Francosko-nemška vojna l. 1870./71. je po svojih posledicah v mnogočem izdatno doprinesla k onemu kupu netiva, iz katerega je planil 40 let kasneje požar svetovne vojne. Poražena Francija ni mog-

Vojna l. 1870./71. je sledila kot neizbežen konflikt politike Bismarcka, ki je stremel za enotno Nemčijo ter jo tudi ustvaril, in Napoleona III., ki se je bal nove nastajajoče sile, ogražajoče odločilni francoski politični vpliv v Evropi. Cesar Napoleon III. je v svoji lahkomi-selnosti hotel kratkoma razbiti Bismarckovo delo že v začetku ter je Nemčiji napovedal vojno 19. julija 1870. Do konca julija so se vršile priprave, avgusta meseca pa je prišlo po vrsti do večjih in manjših bitk pri Wörthu, Wissembourgu, Vionvilleu in Gravelotten, kjer so francoske čete podlegale številčno nadmočnim Nemcem in njih taktično boljšemu vodstvu. V teh bojih je bila Bazaineova armada premagana ter potisnjena v Metz, ki ga je nemški poveljnik grof Moltke oblegel s 130.000 možmi, s svojo ostalo silo pa je šel naproti maršalu Mac Mahonu, da mu zabrani zvezo z oblegano vojsko v Metz. Grof Moltke poroča v svojih spominih, da ni mogel verjeti v tako

Patrice Maurice de Mac Mahon, vrhovni poveljnik francoske vojske pri Sedanu

la prenesti ponižanja in izgube dveh dežel Alzacije in Lorene ter se je pripravljala, da opere sramoto poraza ter osvobodi obe deželi pri prvi ugodni priliki. Na drugi strani pa je orjaška vojna odškodnina 5 milijard zlatih frankov pomagala Nemčiji na noge, da se je razvila v mogočnega činitelja na polju mednarodne politike in gospodarstva. Zmaga nad Francozi je Nemce navdala s toliko samozavestjo in zaupanjem v nemško moč, ki je to pot prvič v zgodovini skoro kompaktno združena in složna nastopila v boju. Precenjevanje te moči je Nemčijo nujno dovedlo do padca, ki je neminovno sledil v svetovni vojni.

Helmuth grof Moltke, pruski general-feldmaršal, čigar strategija je odločila bitko pri Sedanu

Spomin na bitko pri Sedanu (2. septembra 1870)

Slika je posneta po sodobnih risbah, ki kržejo zadnje in odločilne boje za Sedan. Nemška francoska vojna je dosegla višek. Kmalu so Nemci ujeli vso vojsko Napoleona III.; s tem porazom ni bila odločena samo usoda vojne med obema narodoma, marveč tudi usoda francoskega cesarstva. Tako je poraz pri Sedanu rodil tretjo francosko republiko, ki je izbojevala l. 1918, zmago nad Nemčijo in ki sedaj iskreno deluje za sporazum med obema na tokrat in onkrat Rena

predrznost, ki bi pustila Pariz popolnoma brez obrambe. Dolgo je okleval in šele, ko so mu angleške vesti potrdile, da je Mac Mahon že blizu Reimsa, je takoj izdal povelje za priprave, da bi zajel francosko vojsko z dveh strani. V to svrhu je tvegval celo toliko, da je izpod Metza vzel dva kora, dasi se je moral bati, da bi Bazaine lahko prodrli obroč pred Metzom ter pohitel na pomoč glavni vojski. Francoski poveljnik Mac Mahon je polagoma spoznal namene nasprotnika in se skušal umakniti železnemu objemu. Moltke pa je z vso silo pritiskal nanj ter je po krvavem boju pri Beaumontu 30. avgusta res prisilil nasprotnika, da se je odločil za odločilno bitko. Železni obroč okoli Francozov je bil zaključen zadnji dan avgusta in naslednji dan je bil določen za splošni napad. 1. septembra res zgodaj zjutraj je saška armada prekorčila reko Mozo severno Sedana, južno so Bavarci obdali Francoze, na vzhodu pa so stali Prusi. Maršal Mac Mahon je bil ranjen že ob 6. uri zjutraj, nakar je prevzel poveljstvo general Ducrot, ki je ob 7. uri zjutraj zapovedal umik na vsej črti, ker ni bilo nikakih izgledov na uspeh, kajti francoska vojska se je morala boriti na treh straneh.

Kmalu pa je poveljstvo prešlo na generala Wimpfena, ki je preklical umik, videč, da so mu Prusi odrezali edino pot. Zaman je bila vsa hrabrost Francozov, zaman sta bila dva silovita napada francoske konjenice, ki je dirjala v gotovo smrt. Posledice Mac Mahonovega slabega vodstva so se pokazale še bolj razločno ob 10. uri dopoldne, ko je bil obroč okoli francoske vojske že sklenjen in so Nemci streljali z vsem svojim topništvom v goste vrste Francozov, stlačenih v maso na majhnem bojnem polju.

Neenaka borba je trajala ves dan in pozno v noč so Francozi ponudili kapitulacijo. Moltke je stavil tako težke pogoje, da jih Francozi sprva niso hoteli sprejeti. Sprva Nemci niti niso vedeli, da je v Sedanu tudi cesar Napoleon III., in jim je to javil šele parlamentar, ki je sporočil Francozom nemške pogoje. Molčeči Moltke ni od svojih zahtev odnehal niti za las, nakar je Wimpfen moral pristati na vdajo. Cesar Napoleon sam je osebno poskusil, dali bi mogel doseči ugodnejše in častnejše pogoje. Nemci pa so hoteli uničenje in ponižanje sovražnika ter niso popustili v

ničemer. Vsa francoska vojska je morala odložiti orožje in oditi v ujetništvo. Ujet je bil cesar in z njim 39 generalov, 2400 častnikov ter 83.000 vojakov.

Usoda Francije je bila s tem zapečaten. Po tem porazu so zmagoviti Nemci oklenili Pariz in ga končno tudi zavezli ter na sovražnih tleh v Versaillesu proglasili zedinjenje Nemčije. Cesarja Napoleona so Francozi odstavili, takoj po bitki pri Sedanu na predlog Gambette in mir z Nemci je sklenila že republikanska vlada. Sedanska kapitulacija je bila eden izmed največjih porazov dotedanje vojaške zgodovine. Kasnejša raziskovanja so dokazala, da je imela Francija izvrstno vojsko, da pa je bilo nje vodstvo daleko slabše nego nemško, dasi Nemci sami priznavajo velike taktične napake, ki so jih zagrešili in ki jih francosko vodstvo ni znalo izkoristiti.

Beseda Sedan je grizla Francoze dolga desetletja, tekom katerih je rastla nemška samozavest do nebotičnih višin. Precenjevali so sebe in svojo moč ter podcenjevali ves svet. Zaupali so samo železni pesti ter se — po Masarykovih besedah — odvrnili od Kanta in Goetheja k Bismarcku in Nietzscheju. Ob koncu svetovne vojne je moral zastopnik Nemčije v Versaillesu podpisati diktirani mir, v istem Versaillesu, kjer je l. 1871. zmagoviti Bismarck proglasil enotnost Nemčije.

Kakšna naj bo „normalna“ ženska

Angleškega »imperialističnega« pisatelja Rudyarda Kiplinga so nedavno vprašali v neki ženski družbi, kakšna bi morala biti po njegovi sodbi normalna ženska. Odvrnil je: »Tri stvari so, ki morajo po eni strani dičiti normalno žensko in ki ji morajo po drugi strani manjkati. Ženska mora biti podobna polžu, to se pravi, hišo sme ostaviti tako poredkoma kakor polž. Ne sme pa kakor polž nositi svoje hiše na plečih. Na odmevu se mora zgledovati, kajti odmev govori le kadar ga vprašamo. Vendar ne sme posnemati odmeva glede zadnje besede. Slednjič mora biti v svojem dejanju in nehanju vedno točna kakor stolpna ura, ne sme pa te lastnosti razkazovati, da vidi njeno bahavost ves svet.«

Joseph Kessel

Karavana

Sajd nam je bil zaupal potovnico svojega transporta sužnjev. S hararske planote je hotel doseči v nočnih pohodih neznano pokrajino Haouse, kjer je vladal pod nominalno suvereniteto Abesinije dejanski neodvisni dankalijski sultan, ki mu je bilo dovolj, da je karavana, bodisi, da je prevažala sol, bombaž ali človeško blago, plačala tribut. Iz Haouse se pride do morja po dveh potih: skozi Eritrejo ali skozi francosko Somalijo. Ker je bil že prejšnji transport ubral pot skozi Eritrejo, je sklenil Sajd, da pojde sedanja odprava po poti, ki vodi mimo Asalskega

Francoski guverner Chapon-Baissac nam je bil zabranil podati se iz civiliziranih oporišč francoske kolonije v mableško gorovje. Zato nismo smeli nastopiti pohoda niti v Džibutiju, niti v Oboku.

Zato smo na posvetovanjih, ki smo jih imeli z Monfreidom v njegovih kočah v Diré-Daoui, sklenili drzen načrt, da skušamo doseči Mableške gore naravnost iz Abesinije na ta način, da stvorimo karavano ter obidemo ves zaliv Tadžure skozi puščavo in skalnato divjino. V ta namen smo morali prekoračiti ozemlje Ise do Dekela in dankalijsko ozemlje do Asalskega jezera. Za vsak kraj smo rabili

Od leve proti desni: Monfreid, Kessel in vodja skozi prepovedano gorovje

jezera in gorovja Mable k obali. Vkrcaje na ladjo pa se je moralo izvršiti na italijanskih tleh nekoliko severnejše od somalijske meje, ker je bilo dno za zasedranje tam sigurnejše.

Dve možnosti sta se nam nudili, da se zopet sestanemo s karavano: morali bi bili tvegati pohod v Haouse ali pa jo pričakovati v mableškem gorovju.

Prvo se nam je videlo nemogoče, ker se nismo mogli podati brez temeljite priprave v zapuščene in opasne kraje. Tudi nismo imeli mul, niti kamel in bili smo tudi brez vodnikov, brez opreme in ljudi. Preden pa bi vse to spravili skupaj, ne bi več mogli doseči karavane, ki je bila že itak nekaj dni pred nami.

druge vodnike, kajti Isi in Dankalijci se more brez usmiljenja, kadar trčijo skupaj. Morali pa smo tudi najti vodnike za pokrajino iz Gude in Mable. Te je mogel najti Monfreid samo v Oboku.

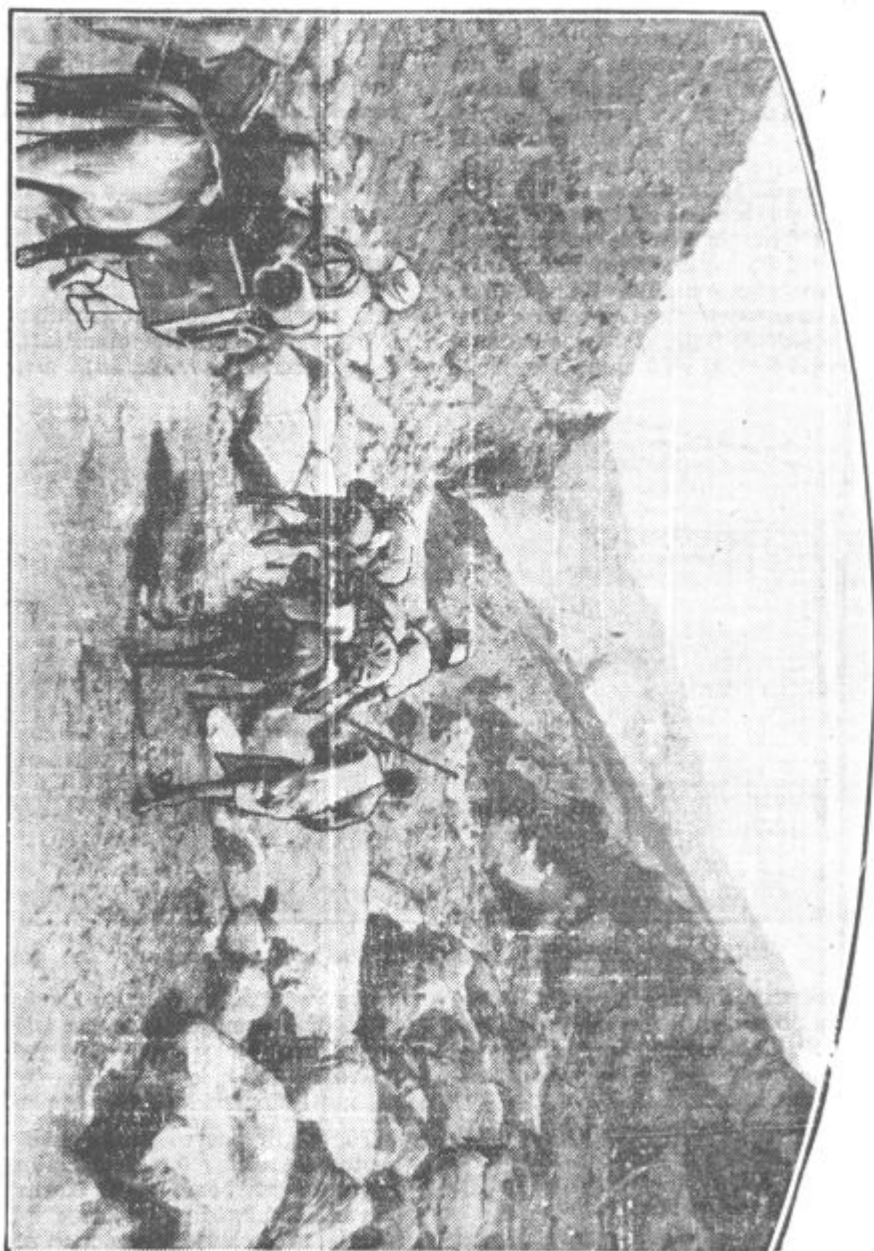
Po dolгих posvetovanjih smo sklenili nastopno rešitev problema: Lablache, Peyré in jaz bomo vodili karavano po suhem. Monfreid pa odpotuje v Džibuti, kjer bo svojo ladjo Mousterieh preskrbel z živili, potem pa pojde na sprehod v Džibuti, kjer bo skušal prevariti nadzorovalne organe, vkrcal na ladjo zanesljive voditelje iz rodu Dankalijcev ter se izkrcal na koncu Tadžuraškega zaliva poleg Hudičevega ozemlja.

Od Asalskega jezera bi se bili morali

spuščati proti obali, potem zopet splezati z zalogami, voditelji in Monfreidom v gore ter se potruditi, da izsledimo Sajdovo karavano. To podjetje je bila kaj tvegana reč, posebno v deželi, kjer ni za-

Monfreid je odrinil v Džibuti, doktor Peyré se je ustanovil v abesinski vasi, ki je bila najbližja meji, da bi od tam dobil zvezo z »Abano« (odgovornim voditeljem). Lablache in jaz pa sva ostala v

Kesselova karavana v pokrajini Isaa

nesljivega zemljevida, kjer so ljudje divji, kjer je malo vode in nič trave. Nam pa je bilo na tem, da vidimo trgovino s sužnji in da kolikor mogoče doživimo v tem ozračju.

Diré-Daoui ter sva mrzlično skrbela za opremo karavane. Mule smo dobili iz Adisa in Hararja, živila — riž za ljudi in oves za živali — smo skrbno naložili v vreče. Najeli smo pet zanesljivih ljudi

pod vodstvom nekega nekdanjega somalijskega narednika, ki je služil na francoski fronti. Veleli smo naoljiti vse vinčesterske puške, natovorili smo naše ljudi in našo kavalerijo — osem mul — in smo odrinili neki petek ponoči v Daouanté, kjer nas je pričakoval doktor.

Naše priprave so se zavlekle bolj nego smo pričakovali. Dogovorjeni smo bili z Monfreidom, da nas bo naslednji terek pričakoval v Hudičevi deželi. Samo naglica nas je mogla rešiti pred nenaklonjenim guvernerjem Chaponom-Baissacom. Kajti pri vходу k puščavniškim prehodom, ki so vodili k Asalskemu jezeru, je bila francoska straža v Dekelu. Morali pa smo priti tja, preden je dobila posadka povelje, naj nas zadrži. Zato smo z vso naglico odpotovali naslednje jutro.

Človek ne postane v enem dnevu vodja karavane. To smo opazili takoj po odhodu. Ljudje, ki smo jih bili najeli, so bili izvrstni služabniki, a niso razumeli niti trohice o opremi tovornih živali. Še preden smo prišli pet sto metrov daleč po vulkanski puščavi dežele Isa, so drčali zaboji, vreče in kovčegi po hrbtih živali. Morali smo ustaviti in spraviti tovore zopet v ravnotežje.

Tedajci smo opazili v naši majhni četi črnega atleta krasne postave. Njegov dobri obraz je navdal stalen smehljaj. Pomagal nam je bil v Daouantéju pri nakladanju in dobil zato dobro nagrado. Tako mu je prišlo na um, da se nam je pridružil. Ime mu je bilo Musa. Bil je iz rodu Isov, pravi divjak, za delo pa je bil sposobnejši in pripravnejši kakor vsa ostala četa skupaj. Zato smo ga bili pri našem prvem postanku sprejeli v službo. Njegov tovor je obstojal iz predpasnika, bodala in njegovih junaških mišic. Smehljaj se je, in spoznali smo, da je naš človek.

Sitnosti so se ponavljale vsak trenutek. Zdaj se je utrgala vrv, popustil je jermen, začela je brcati mula, pa je vrgla ves tovor s hrbta. Prenašali smo vse te zamude z molčečo besnostjo. Te stvari pa so nam kazile veselje na pohodu, ki je bilo tembolj grenko, ker smo potovali skozi neznano deželo in skozi pokrajino iz lave in črnih skal.

Dan je mineval jadno. Pri solnčnem zahodu smo imeli za seboj komaj petnajst kilometrov pota. V tem tempu bi rabili cele tedne, da bi prišli do Asalskega jezera in v Gubet Kharab. Monfreid bi bil že davno pred nami čez gore. In da je bila naša smola še popolnejša, so se nam

približale ponoči, ko smo spali v varstvu bodljikavih mimoz, še hijene. Mule so se splašile v smrtnem strahu in so jele bežljati. Kaj naj počnemo z njihovimi tovari? Musa se je odpravil v temi za njimi, a jih ni mogel izslediti, zato pa nam je privedel nekega priganjača kamel z živaljo in ob zori smo nadaljevali našo pot.

Teren je postajal čedalje težavnejši. Pred nami ni bilo ne ceste ne steze. Naš »Abane« nas je vodil, napol sklonjen k zemlji, kakor bi vonjal smer, čisto okrog enakih gora. Včasih so mu pomagali čudni znaki spoznati pot. To so bile vrste koničastega kamenja, uvrščene v grobe geometrične oblike. Pod njimi so ležali pokopani vojščaki, ki so poginili v divjih spopadih. Na mračnem ozadju vulkanične pokrajine so učinkovali ti primitivni grobovi in pokopališča z barbarsko silo.

Ko je Lablache, ki je čisto izgubil zupanje do talentov naših spremljevalcev, nadzoroval tvorjenje, je bil red nekoliko boljši. Bili pa smo kljub temu še vedno silno daleč od idealne karavane in smo dosegli stražo v Dekelu brez počitka in večerje. Vse prebivalstvo palmske oaze se je bilo zbralo na vzvišini, s katere se je dal pregledati položaj okolice. Samo dva Francoza, ki sta poveljevala straži, sta nas osuplo gledala. Še nikoli niso videli belcev, da bi prihajali skozi puščavo Isa v Dekel.

Tedaj smo spoznali, da se nam je naš drzni načrt popolnoma obnesel. Tudi guverner ni mogel predvideti našega prihoda v Dekel. Zato ni bil izdal nikakega povelja in so nas sprejeli z veliko prijaznostjo in gostoljubnostjo. Francozi, ki vegetirajo tukaj med kamenjem v žgoči vročini, so deli z nami svoje najboljše zaloge, svoje zadnje steklenice vina. Gotovo so bili zaradi naše karavane ves teden prikrajšani sami ter so morali zaživati hrano v zelo omejeni količini. Vendar so se nam navzlec temu videli srečni.

Mi pa se nismo smeli muditi. Monfreid nas je pričakoval in iz Džibutija bi utegnili priti povelje, da nas morajo zadrževati ali celo nadzorovati. Štiri in dvajset ur je delal Lablache na tem, da bi preskrbel sedla za tovore z malimi zabičami. Velel je tudi izgotoviti nove zaboje, za katere je dobil pri domačinih nove jermene. Našli smo voditelje in gonjače za kamele. Da bi dokazali naše svobodno kretanje, smo ostavili nekega slabega pešca in šotor pri straži ter nastopili naslednjega dne — bila je baš nedelja —

zvečer ob enajstih pri krasnem luninem svitu nadaljevanje pohoda. Velika radost

nas je navdajala: bili smo na pragu pustolovščine.

Temperamenti

Stara delitev človeških čudi na: sangvinično, kolerično, melanholično in flegmatično kri je prav slutila soodnosnost med naravo in životom kakor humoralno, krvnokemično zavisnost te zveze. Vendar se njene svojške humoralne predstave danes ne dajo več uporabiti, njene izjave o zveznosti med rastjo in duševno sposobnostjo se omejujejo na nejasne namige in njeni štirje dušeslovni glavni pojmi so v vsakdanji govorici tolikanj obrabljeni in mnogoznačni, da jih v tej obliki ni več mogoče znanstvu v prid obrniti.

Tudi kesnejši poskusi v tem pravcu — naj se omenijo le Lavater, Gall in Carus — so za zgodovino duha velikega pomena. Vedno se ponavljajoči poskusi, da bi jih v kateri si bodi obliki na novo poživili za sodobne namene, pa bi morali postati za znanost usodni ter jih je odločno zavrniti. Njih vrednost tudi za praktično poznavanje ljudi je zategadelj tako neznamenatna, ker vsi vsebujejo posamezna pravilna opazanja in mnoge duhovite misli v tako zahotani mešanici s podedovanimi zmotami ter z očitno fantastiko, da se more obojno ločiti edinole ob najtočnejšem znanju dejstev.

Moderno raziskavanje temperamentov pa je zelo mlado. Vse svoje spoznatve mora graditi na čisto novem stalu. Od odnošajev med telesno postavbo in temperamentom poznamo šele določen del, kakor je to prikazal Ernest Kretschmer v svoji knjigi »Körperbau und Charakter«. Odnosi med temperamentom in vegetativnim živčevjem so še premalo raziskani, čeprav se je marsikaj pridobilo za študij posameznih čustev in strasti s privzetbo vegetativnih funkcij žilnega utripa, krvne razdelitve in dihanja (Wundt, Weber i. dr.). O zveznosti med dušno nadarjenostjo ter izrazno motoriko je predvsem v grafoloških raziskavah Klages napisal tehtovite sestavke, ki se dajo v obili meri izkoristiti tudi za patologijo afektnega življenja. Zajetna zgradba modernega biološkega nauka o temperamentih pa bi morala vse tri diagnostične poglavitne činitelje: sestavo telesa, vegetativno-živčno vedenje in izrazno

motoriko povzeti v velik medsebojni sistem.

Izsledovanje je povsod v polnem teku: Otfried Müller, Peritz i. dr. so se lotili odnošajev telesnega temperamentoslovja nasproti vegetativnemu živčevju; Haarer, Oseretzky in Jislin taisto napram psihomotoriki; Van der Horst, Kibler in Munz napram ostalim dušnim področjem.

Dokler so ta proučavanja še v početkih, se moramo omejiti na to, da odlomkoma prikažemo temperamentoznanstvo z doslej najbolj objasnjenega območja: razmerje med stasom in dušno zmogljnostjo, zlasti ker je to danes edina plat, ki nam obenem razkriva odnošaje do psihopatologije.

Precej obrazložena in skoraj splošno priznana je dandanes skupina treh ciklotimnih¹⁾ temperamentov v njihovi zvezi s pikničnim²⁾ životom. Ta telesna afiniteta je prav visoka. Van der Horst in Kibler sta po diagnostnih poskusih na zdravih ljudeh dognala skoro pri 95% vseh piknikov ciklotimen temperament. Vsem ciklotimnim skupinam je skupna neka čustvena toplina, dobrodušnost in blagost. Glede psihomotilitete jih označuje srčanost, okroglin, mehkost, odkritost, preproščina. To se izraža tako v njihovih telesnih gibljajih kakor osobito v gladkih, mehkovijugastih, lahkotnih potezih njihove pisave in, kot se zdi, tudi v nekem določenem tipu krivulj pri poskusih s pisno tehtnico (Haarer, Jislin, Enke i. dr.). V svojem družabnem zadržanju se ciklotimni temperamenti nagibljejo k »ekstravertiranju« (Jung), navzven obrnjenemu, k realističnemu, družljivemu, šegavemu pojmovanju življenja, ki se rado prilagodi okolici ter je neredkokdaj malce gmotno nadahnjeno.

Afektivno nihalistično leži pri ciklotimnih med »vedrino« in »žalostjo«. Mešalno razmerje, v kakršnem se znajdejo v posameznikovem temperamentu veselje in pobiti deleži, označujemo kot njegovo diatsko proporcijo ali razpoložajno proporcijo. Druge afektne lestvice pa so pri

¹⁾ Grško *kyklos* = krog, *thymos* = duh; ker se radi periodično, občasno izpreminjajo.

²⁾ *pyknos* = tršat, čokat, zajeten.

ciklotimiku manj izrazite, seosebno ne spada med »razdražljive« temperamente, tudi hladni in opokli (topi) čustveni odtenki so mu tuji.

Kakor se pač v diatetični proporciji temperament premakne bolj na bodro ali bolj na potrto stran, razpoznavamo 3 ciklotimne glavne temperamente: hipomanske, sintonske in težkokrvne. Hipomanci so radostno gibki, samozavestni, zanesenjaki, prizadevni ter obrtni, mnogomiselní, jeza se jim brž izkadi. Sintonce (Bleuler) nazivamo mirne ciklotimne poprečnike z zdravo človeško pametjo, s porabno krepkovoljnostjo, z udobnostjo in všečno šaljivostjo. Bolj proti turbini plati ležijo redkejšje težkokrvne mehke, tihe narave.

Skrajnejše inačice v osebnostih teh pikno-ciklotimnih čudskih skupin zaznamujemo kot cikloidne psihopatije. Kažejo hipomanske, oziroma težkokrvne poteze v taki stopnji, ki tupatam že moti družabno sožitje in praktično poklicno delovanje: lahkomiselnost, klepetavost, brezobzirnost, evforijsko precejevanje samega sebe, alkoholsko pobratimstvo, spolno nebrzdanost pri hipomanskih psihopatijah; rahlo obupljivost, modrovalsko ali mozgovrtno negotovost, boječje podcenjevanje samega sebe pri psihopatnih težkokrvnih. Tudi nagnjenost k valovitim čustvenim omahovanjem, ki se zdijo biološka stigma ciklotimnih temperamentov, prihaja pri cikloidnih psihopatijah že v moteči meri na videlo.

Tako tvorijo tekoč prehod od zdravih ciklotimnih naravi pikniškega konstitucijskega kroga do cirkularnih, manijsko-depresivnih psihoz.

Kakor se nam že danes dozdevajo jasni in pregledni trije ciklotimni temperamenti v svoji dušeslovni gradnji, v svojih telesnih soodnosih kakor v svojih nagnjenjskih razmerjih s krogom manijsko-depresivne blodnomiselnosti, tako težavne, zamotane in deloma nepriznane so dandanašnji še mnoge točke v zgradbi tistih temperamentskih oblik, ki se dušeslovno strinjajo s shicofrenskim³⁾ krogom in ki jih zato zaznamujemo kot shicotimne temperamente. To dušeslovno zahomotano zgradbo imajo vseskozi skupno s shicofrenijo sámo. Vendar pa posedujemo tudi v področju teh temperamentov že danes celo vrsto tehtnega

znanja in razrešljivo stavljenih vprašanj.

Med shicotimnimi temperamenti nahajamo leptosomni (tankorasli, mršavi) život kot najjačjo skupino. Van der Horst in Kibler sta pri omenjenem pozvedovanju preko 70% leptosomcev diagnosticirala za shicotimne. Poleg leptosomcev se najdejo med shicotimiki (prav tako med shicofrenci) še številne atletske postave, nadalje pokveke, t. zv. displastiki, n. pr. lahnejše endokrine drugačice, predvsem glede na spolno kakovost (evnuhoidi, maskulinizmi, feminizmi, nepravilne debelosti itd.). Take telesne oblike so za shicotimne temperamente karakteristične nasproti ciklotimikom, a le deloma, oziroma nič, proti marsikaterim degenerativnim različicam osebnosti (božjastniki, histeriki itd.). Poslednje se včasih rado prezre.

Shicotimni temperamenti so — dušeslovno govorjeno — psihestetsko⁴⁾-avtistični⁵⁾ temperamenti. V ožjem afektivnem pomenu jih označuje psihestetska proporcija, t. j. zmesno razmerje med notranjo čutiljivostjo in vnvanjo hladnostjo. Obratno pa niso opredeljeni po diatetski (ciklotimni) afektni lestvici: brez šaljivosti so in kratko malo resnobni. Po tem, kakor prevladuje njih psihestetska lega, se delé takisto na 3 glavne temperamente: hiperestetike (nežne vase zaprte ljudi, idealiste z nervozno dražljivostjo), anestetike (hladne in hladno razdražljive, zavite čudake, malomarne neobčutneže, tope klateže) in končno med obojnimi: srednje shicotimne lege (hladno odločne, sestavno dosledne, mirno gosposke).

V svojem sociološkem ponašanju se shicotimiki močno nekrépaajo k avtizmu (Bleuler), često so sami vase zaprti in zapeti. Ta umik v svojo notrino, ta odpoved popolnemu stiku s svojim bližnjim je v najtesnejši zvezi s psihestetsko proporcijo in sloni nekaj na preveliki živčni čutiljivosti in ranljivosti, nekaj pa narobe na hladni ravnodušnosti, zlasti pogosto pa na mešanici obeh.

Psihomotorno se pri shicotimnih temperamentih prepleta več tipov. Diferenciranje s pisno tehtnico daje po vsem videzu pri leptosomcih nekako 3 pogostne osnovne like tiskovnih krivulj, predvsem prav plitvo krivuljo z neznatnim kolebanjem pisavnega pritiska, potlej stalne vijuge z rednim povračanjem istih figur

³⁾ Mladostna blaznost, zaradi nagnjenja do psihiških razkolov, po grškem *shid-sein* = cepiti, klati, krojiti.

⁴⁾ Grška beseda se ozira na duševno občutiljivost.

⁵⁾ Sami vase obrnjeni.

pisavnega kolebanja. Tudi v potezah samih se morejo razločiti raznoteri osnovni liki... Tudi v ostali telesni motiliteti se shicotimiki dokaj razlikujejo od ciklotimikov. Njih pokreti se nagibljejo nekaj k nestalnosti, vihravosti, hlasti, cepetavosti, nekaj pa k plahi robotosti, ali pa so včasih pritajeni, pridušeni, aristokratsko togi, ali okoreli in hromi.

V duševni gibljivosti se torej ponavlja taisto opazovanje kot pri tipih telesnega ustroja. Enotno sklenjenemu tipu pikno-ciklotimnega kroga stoji pri shicotimikih večina karakterističnih tipov nasproti, kajpada tipov, ki so toli tesno med seboj zapetljani, da jih danes ni mogoče ločiti in da bodo pač tudi poslej tvorili tesneje vkup spadajočo skupino nasproti drugim temperamentom. Na vsak način, se zdi, potrjujejo doslejšnje raziskave tole Bleulerjevo in Kretschmerjevo domnevo: kakor v psihopatološkem oziru s »skupino shicofrenij«, tako imamo tudi pri shicotimnih temperamentih opraviti ne z istovrstno sklenjenostjo, marveč z večjo skupino medseboj ozko zapetljenih temperamentov, ki vsebujejo celo vrsto sovisnih svojstev.

Afektivne razlike med ciklotimnimi in shicotimnimi skupinami so gotovo tudi v nekoliko zvezi s telesnimi razločki njihovega vegetativnega živčevja. Tako kažejo pikniki n. pr. precej drugačno sliko ocevja ko leptosomni shicotimiki. Oni imajo v višjem odstotku svežo rdečico v obrazu, pozneje jasno nastopijo razširitev kožnega žilja na licu in nosu, kapilarnomikroskopsko krepke injekcije v žilju na gornji prstni polti, ob neznatnem nagnjenju za Erythema pudicitiae. Toda piknik ima na kraju okončin poredkoma krepkejšje kapilarne izpremembe; mehke, široke, kratke roke so mu po večini enakomerno gorke in pravilno barvane. V nasprotju s tem imajo leptosomni shicotimiki prevesno bled obraz, to so poedinci z nervozno napetimi arterijskimi ušesi, z navidezno malokrvnostjo v obličju in modrimi, vlažnimi, mrzlimi rokami z razširjenim subpapilarnim pleksusom žil privodnic.

Tudi po umstvenejši plati se javljajo znameniti razločki med temperamentskimi krogi, in sicer zopet na tak način, da se iste posebnosti kot pri zdravih piknikih ponavljajo tudi pri cirkularnih, osobitostmi zdravih leptosomcev pa pri shico-

frenjih. Tako n. pr. razločujejo pri eksperimentalnih abstrakcijskih poskusih ciklotimiki manj ostro med tem, kaj spada k nalogi in kaj ne; več nego shicotimiki si zapomnijo podrobnosti, za katere se ne vprašuje. Pri tahistoskopih (poskusi z bliskovito kratko nastopajočimi slikami) morejo pikniki poprek več pismenk obenem ujeti nego leptosomci... Značilno se razodeva tudi vedenje v reakcijskih poskusih z uvrstitvijo motečih podražajev ali brez njih. Piknike občutneje motijo odvrtačo dražljaji nego leptosomce, reakcijske dobe z odklonom ali brez njega ležijo pri piknikih dalje vsakebi nego pri leptosomcih. Tudi Rorschachov poskus tolmačenja oblik (pri katere mora preizkušana oseba razlagati fantazije štrkotine in čačke) kaže na globočje razločke v nazornih in predstavnihih tipih, kakor tudi v spremljajoči afektivnosti. Munz je našel pri piknikih številčno pogostnost kolorističnih podatkov, in sicer bodisi glede barv, bodisi glede razlik v svetlosti, nadalje prednost predmetov in pokrajin v opisovanju slike; slednjič določno, enkratno povzemanje formnega kompleksa v enovito celoto, na katero so se zatem naslanjale tudi vse podrobnosti. Temu nasproti so pri leptosomcih močnejše stopali v ospredje odgovori o gibanjih, videli so več človeških likov, obrazov, plesalcev, spak, sanjskih podob; težnja po dobitvi splošne slike je bila šibkejša.

S tem smo doumeli šest glavnih temperamentov (naravi, čudi): hipomance, sintonce, težkokrvneže, hiperestike, shicotimne srednjike ter anestetike. Prvi trije spadajo telesno, duševno in dušnoboloslovno kot ciklotimiki bliže skupaj, trije zadnji pa zopet kot shicotimiki. S temi šestimi poglavitnimi temperamenti in njihovimi mešanicami se dá večina ljudi dobršno opredeliti.

